

WORLD BANK GROUP

РАМКА ЗА ПАРТНЕРСТВО СО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

2024-2028

РАМКА ЗА ПАРТНЕРСТВО СО ЗЕМЈАТА ЗА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ЗА ПЕРИОДОТ ФГ24-ФГ28

8 декември, 2023г.

Оддел за управување со земјите
на Западен Балкан
Европа и Централна Азија

Меѓународна финансиска корпорација за Европа

Мултилатерална агенција за гаранција на инвестиции

Датумот на последната Рамка за партнерство на земјата беше 18 април, 2019г.

ВАЛУТНИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Важечки девизен курс на 30 ноември, 2023г.

Валутна единица = денар на Северна
Македонија (MKD) MKD1 = 0.0177 УСД

ФИСКАЛНА ГОДИНА

1 јануари –31 декември

КРАТЕНКИ И АКРОНИМИ

НЖП	Нуспроизвод од животинско потекло	ЗСП	Земји со среден приход
ДФ	Дополнително финансирање	МАГИ	Мултилатерална агенција за гаранција на инвестиции
ФАР	Француска агенција за развој	МКД	Македонски денар
СУА	Советодавни услуги и аналитика	МФ	Министерство за финансии
ССЕБ	Систем за складирање на енергија во батерии	МПП	Повеќефазен програмски приод
ИЕТО-УЈФ	Изградба на ефективни, транспарентни и отчетни УЈФ институции	ППОС ММСП	Проект за подобрување на општински услуги Микро, мали и средни претпријатија
МРПЕЈ	Механизам за регулирање на прекугранични емисии на јаглерод	НАТО	Организација на Северноатлантската повелба
ИКРЗ	Извештај за климата и развојот на земјата	НОП НСР	Национално определени придонеси Национална стратегија за развој
ВГ	Вклученост на граѓаните	НЛБ	Нова Љубљанска банка
ЕМЗ	Економски меморандум за земјата	ПРНРП	Проект за рехабилитација на националните и регионалните патишта
КОВС	Компонента за одговор при вонредна ситуација	НЕС	Национален едношалтерски систем
РАПК	Рамковен акциски план за климата	ЗОБ	Закон за органски буџет
ИФК	Инвестициски фонд за климата	ОПЕК	Организација на земји извознички на нафта
ЗИНЛ	Завршен извештај и научени лекции		
КОВИД-19	Коронавирус	ЈРФО	Јавни расходи и финансиска отчетност
РПЗ	Рамка на партнерство со земјата	ППОО	Проект за подобрување на основно образование
ИПК	Индекс на перцепција на корупција	ЈЛДП	Јавно претпријатие за државни патишта
ОГО	Организации на граѓанско општество	ЈФК	Јавни финансии и конкурентност
ПРП	Проект за развојни политики	УЈФ	Управување со јавните финансии
УРК	Управување со ризик од катастрофи	ПР	Програма за резултати
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој	ПЈФ	Преглед на јавните финансии
		ПИСА	Програма за меѓународно тестирање на учениците
ЕК	Европска комисија	ДЛД	Данок на личен доход
ЕЦА	Европа и Централна Азија	ЕИП	Единица за имплементација на проектот
РДР	Ран детски развој	ЛПЛ	Линија на претпазливост и ликвидност
ПИСК	Проект на итен одговор на состојбата со КОВИД-19	ПРУ	Преглед на работењето и учењето
ЕИБ	Европска инвестициска банка	ЈПП	Јавно-приватно партнерство
ПЕР	Програма на економски реформи	ПЕЕЈС	Проект за енергетска ефикасност во јавниот сектор
ЕСР	Еколошка и социјална рамка	СУСП	Систем за управување со средства за патишта
ЕУ	Европска унија	КСФ	Кровни соларни фотоволтаици

ФАО	Организација за храна и земјоделство	РПОТТ	Регионален проект за олеснување на трговија и транспорт
СДИ	Странски директни инвестиции		
ФИ	Финансиски институции	ИСУДП	Информативен систем за управување со државна помош
ФИТР	Фонд за иновации и технолошки развој	СДЗ	Систематска дијагностика на земјата
		ЦОР	Цели за одржлив развој
ФГ	Фискална година	ППРВИ	Проект за поддршка на развој на вештини и иновативност
ПЗР	План за забрзување на растот		
БДП	Бруто домашен производ	СЕСО	Швајцарски државен секретаријат за економски прашања
СГ	Стакленички гасови	ПАСО	Проект за администрирање на социјалното осигурување
ГМП	Гарантирана минимална помош	АПУЖ	Анкета за приходи и услови за живот
ИВН	Исходи на високо ниво	МСП	Мало и средно претпријатие
МБОР	Меѓународна банка за обнова и развој	СДЗ	Систематска дијагностика на земјата
ИРЗИ	Извештај за резултати од завршување со имплементацијата		
МФК	Меѓународна финансиска корпорација	ПДС	Претпријатие во државна сопственост
МФИ	Меѓународна финансиска институција	СОРИЕПК	Сексуална ориентација, родова експресија и полови карактеристики
ИСУФ	Интегриран информативен систем за управување со финансии	ППСС	Проект за подобрување на социјалните услуги
ММФ	Меѓународен монетарен фонд	ТП	Техничка помош
ППИ	Пред-пристапен инструмент	ПФ	Поверенички фондови
ФИП	Финансирање на инвестициски проект	ТСОО	Техничко и стручно образование и обука
KfW	Германски кредитен институт за обнова	УНДП	Програма за развој на обединетите нации
ЛГБТИ+	Лезбејки, геј, бисексуални, трансродови и интерсекс лица и + е означување на сè од родовиот и сексуалниот спектар		
ИЛР	Индекс на логистичко работење	УНИЦЕФ	Детски фонд на Обединетите Нации
ППЛП	Проект за поврзување на локалните патишта	УСД	Американски долар
МЕПСО	Оператор на електропреносниот систем на Република Северна Македонија	УСАИД	Агенција за меѓународен развој на Соединетите Американски Држави
МФР	Максимални финансии за развој	ДДВ	Данок на додадена вредност
		ГСВ	Групација Светска банка
		ИРЗП	Инвестициска рамка за Западен Балкан

	МБОР	МФК	МАГИ
Потпретседателка:	Антонела Басани	Алфонсо Гарсија Мора	Етиопис Тафара
Директорка:	Шиачин Ју	Рана Карадшех	Јасер Ибрахим
Лидери на тим:	Масимилијано Паолучи, Цвета Перушеска-Јончевска, Елена Имнадзе	Николас Маркије, Левент Карадаи, Висар Перани	(В.Д. Директор) Габисиле Ндлову

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД	7
II. КОНТЕКСТ НА ЗЕМЈАТА И РАЗВОЈНА АГЕНДА	11
2.1 Социјален и политички контекст	13
2.2 Скорешни економски збиднувања	13
2.3 Профил на сиромаштијата	15
2.4 Главни предизвици во развојот	16
III. РАМКА ЗА ПАРТНЕРСТВО НА ГРУПАЦИЈАТА НА СВЕТСКА БАНКА	21
3.1 Програма на владата и среднорочна стратегија	23
3.2 Предложена рамка за партнерство на ГСБ со земјата	23
3.3 Целите кои се поддржани од програмата на ГСБ	29
ИВН 1: Подобрен квалитет на испорака на јавните услуги	29
ИВН 2: Попродуктивни работни места во приватниот сектор	31
ИВН 3: Засилена климатска отпорност	34
3.4 Спроведување на РПЗ	38
Финансиски пакет	38
Финансиско управување и набавки	40
Мониторинг и евалуација	41
Партнерство и координација меѓу донаторите	41
IV. УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ ЗА ПРОГРАМАТА НА РПЗ	43
Анекс 1: Матрица на резултати за РПЗ за Северна Македонија за ФГ24–ФГ28	47
ТАБЕЛИ	
Табела 1: Северна Македонија: Клучни макроекономски показатели, 2020–2028 год ..	15
Табела 2: Цели на ИВН и РПЗ	25
Табела 3: Индикативен пакет на кредитирање	39
Табела 4: Ризици за програмата на РПЗ	45
СЛИКИ	
Слика 1: Исходи на високо ниво, цели на РПЗ, и филтри на селективност	23
Слика 2: Ажурирана СДЗ за 2023 година– ИВН и приоритети	24
ПОЛЕ	
Поле 1: Извештај за климата и развојот на земјата—Предложен фокус и рокови	25

ВОВЕД

I. ВОВЕД

1. **Оваа Рамка за партнерство со земјата (РПЗ) ги прикажува приоритетите за ангажманот на Групаацијата Светска банка (ГСБ) со Република Северна Македонија за ФГ24-ФГ28.** Стратешките насоки на РПЗ за ФГ18–ФГ23 остануваат, со зголемен фокус на конкурентноста, развојот на човечкиот капитал и одржливоста на животната средина како одговор на еволутивните развојни предизвици на земјата, како што е наведено во Ажурираната систематска дијагностика на земјата (СДЗ) за ФГ23¹, Нацрт-прегледот на јавните финансии (ПЈФ) и други главни аналитички извештаи, како што се Извештајот за дијагностика на трговската конкурентност и ефективност на државната помош² и Нацрт-извештајот за климата и развојот на земјата (ИКРЗ). РПЗ исто така се темели на консултациите со засегнатите страни, и тоа со владата, парламентот, приватниот сектор, академската заедница, граѓанското општество и развојните партнери во јули 2023 година.
2. **Предложената програма на ГСБ настојува да испорача решенија и да повлијае на брзината и опфатот, за Северна Македонија да стане поконкурентна, одржлива, инклузивна и поотпорна, усогласена со стратешките насоки на Патоказот за еволуција на ГСБ.** РПЗ настојува да ги постигне овие цели, во согласност со ажурираната мисија на ГСБ за ставање крај на екстремната сиромаштија и зајакнување на заедничкиот просперитет на зачувана планета, преку: (а) испорачување инвестиции и операции кои се потпираат на знаењето за земјата, регионалното и глобалното знаење за да се решаваат развојни ограничувања кои се специфични за земјата и притоа придонесуваат кон унапредување на глобалната агенда во областите на климатската адаптација, енергетската транзиција, дигитализацијата и подготвеноста на здравствениот систем; (б) поефикасно и поефективно управување со тековните и идните проекти; (в) зголемување на обемот на успешните и влијателни проекти; (г) операционализација на пристапот како Една Светска банка и Каскадни пристапи на построкуриран начин, со обновен фокус врз овозможување и мобилизирање приватен капитал преку целиот опсег на инструменти кои ги нуди Меѓународната банка за обнова и развој (МБОР), Меѓународната финансиска корпорација (МФК), и Мултилатералната агенција за гаранција за инвестиции (МАГИ) (на пример, во енергетиката и финансиите на микро, мали и средни претпријатија (ММСП)), истовремено поддржувајќи ја мобилизацијата на домашните ресурси за да се искористи ограниченото јавно финансирање во области каде што приватниот сектор не е оптимално ангажиран; (д) користење на експертиза и финансиска поддршка во партнерство со други развојни партнери за да се зголеми опфатот и влијанието на предложените програми за развој; и (е) презентирање рамка за резултати која има за цел да воспостави подиректна врска помеѓу исходите на високо ниво на РПЗ (ИВН) и интервенциите со пореални индикатори кои, колку што е можно, се усогласуваат со духот на новокреираните Индикатори на Светска банка.
3. **Стратегијата РПЗ се артикулира на три ИВН: (1) подобрен квалитет на испорака на јавни услуги, (2) попродуктивни работни места во приватниот сектор и (3) зголемена отпорност на климата.** Таа е добро усогласена со Националната стратегија за развој (НСР) на земјата 2022–42 (во фаза на подготовка во моментот на пишување), Програмата за економски реформи (ПЕР) и Планот за забрзување на растот (ПЗР) за 2022–26, во кои е вграден Пристапот кон ЕУ како меѓусекторски стратешки приоритет.

¹ Извештај бр. 185086

² Извештај бр. 176166

II

КОНТЕКСТ НА ЗЕМЈАТА И РАЗВОЈНА АГЕНДА

II. КОНТЕКСТ НА ЗЕМЈАТА И РАЗВОЈНА АГЕНДА

2.1 Социјален и политички контекст

4. **Од стекнувањето на независноста, Република Северна Македонија постигна забележлив напредок во социјалниот, економскиот и институционалниот развој.** Приходот по глава на жител се удвои, а економијата премина од статус со понизок среден доход во статус со висок среден доход. Благодарение на својата стратешка локација во срцето на Западен Балкан, работната сила со релативно ниска цена и значителните даночни олеснувања, Република Северна Македонија привлече значителни странски директни инвестиции (СДИ), а трговската отвореност е повеќе од двојно зголемена во изминатите две децении (со зголемување на извозот и увозот како дел од бруто домашниот производ (БДП) од 70 проценти во 2003 година на 170 проценти денес - највисоко во регионот). Животниот стандард се подобри, а екстремната сиромаштија и нееднаквоста се намалија, како резултат на спроведувањето на важни реформи во социјалната заштита кои ѝ дадоа на земјата функционални системи за заштита на најранливите категории лица, особено за време на неодамнешните кризи.
5. **Република Северна Македонија се приклучи на Северноатлантската повелба (НАТО) на 27 март 2020 година, по решавање на долгогодишниот спор за името со Грција преку Договорот од Преспа, но допрва треба да се приклучи на Европската унија (ЕУ).** Како кандидат за членство во ЕУ од 2005 година, Северна Македонија го обезбеди официјалното одобрување на Советот за општи работи за отворање на пристапните преговори во 2020 година. Со првата Меѓувладина конференција за пристапни преговори, Европската комисија (ЕК) формално го започна процесот на скрининг, кој сè уште не е завршен. Официјалното отпочнување на преговорите зависи од усвојувањето од страна на Собранието, со квалификувано двотретинско мнозинство, на уставниот амандман како одговор на барањата на Бугарија во врска со долготрајните историски и јазични спорови.
6. **Неодамнешните трендови на геополитичка фрагментација може потенцијално да го сменат напредокот на Република Северна Македонија во достигнувањето на приходот по глава на жител и намалувањето на сиромаштијата преку продлабочување на трговијата.** Интеграцијата на трговијата, финансиите и технолошките знаења поттикнаа невидена конвергенција на приходите во Северна Македонија и го намалија јазот во животниот стандард со земјите од ЕУ. Сепак, неодамнешните нарушувања во трговијата и глобалните ланци на вредност негативно влијаат на економскиот раст на Северна Македонија, кој се потпира на трговијата и надворешното финансирање. Во исто време, имајќи ја предвид географската и културната близина на земјата со ЕУ и нејзините добро воспоставени индустрии, особено во автомобилскиот сектор, реконфигурирањето на ланците на снабдување преку преместување на деловната активност во поблиска земја, обезбедува алтернативен пат и може да ја зајакне отпорноста на растот во иднина.

2.2 Скорешни економски збиднувања

7. **Северна Македонија постигна стабилен и инклузивен економски раст пред 2020 година, поткрепен со одржлива макроекономска стабилност, продлабочена трговска интеграција и реформи за поддршка на бизнисот.** Реалниот раст во просек изнесуваше 2,4 отсто во текот на 2009-2019 година, надоврзувајќи се на владината стратегија за привлекување СДИ во ланецот на производството на автомобили кој е со висок интензитет на работната сила, што помогна да се зголеми извозот и да се намали невработеноста. Сепак, придонесот на нето-извозот во растот на БДП е негативен во повеќето години со оглед на високиот увозен интензитет на извозот, додека стапката на невработеност остана висока, на вкупно 13,1 отсто (25,6 отсто кај младите), во вториот квартал од 2023 година, и покрај значителното намалување во последните десет години.
8. **Регионалните и глобалните влијанија на пандемијата КОВИД-19 и руската инвазија на Украина го запреа растот и последователно ја поттикнаа инфлацијата, запирајќи го намалувањето на сиромаштијата.** По падот на активноста од 4,7 проценти во 2020 година, економијата се врати на нивоата од пред пандемијата на почетокот на 2022 година со

помош на владините трансфери за поддршка во време на криза и враќањето на потиснатата побарувачка. Инфлацијата достигна највисоко ниво во последните 25 години, од 14,2 отсто, во 2022 година, поради наглото зголемување на цените на храната и енергијата. Монетарното затегнување од страна на централната банка, вклучително и преку зголемувањето на основната каматна стапка на 6,3 отсто до октомври 2023 година, ограничувањата на цените и маржите, како и субвенциите од владата за електрична енергија, ја намалија вкупната инфлација на 3,5 отсто во октомври 2023 година. Девизниот курс врзан за еврото остана стабилен за време на кризата, делумно поради редовните девизни интервенции од страна на централната банка, додека пак загубите на резерви забележани при избувнувањето на руската инвазија на Украина се стабилизираа до крајот на 2022 година, па резервите беа на околу четири месеци увоз во октомври 2023 година. Зголемени увозни цени и складирањето залихи го удвои надворешниот дефицит во 2022 година, но приливот на СДИ остана стабилен благодарение на приближувањето на производството на автоделови поблиску до домашниот пазар по пандемијата. Иако надворешните притисоци се намалуваат, со очекува дефицитот на тековната сметка да се намали на 3,7 отсто од БДП во 2023 година, надворешниот долг на почетокот на 2023 година изнесуваше 78,5 отсто од БДП, од кои приближно половина е приватен, во услови на заострување на условите за надворешно финансирање.

9. Антикризните мерки ги затегнаа јавните финансии. Општиот дефицит на владата (со вклучени финансии на Јавното претпријатие за државни патишта) се зголеми на 8,6 отсто од БДП, а јавниот долг се зголеми за повеќе од 10 процентни поени за една година на 59,7 отсто од БДП во 2020 година³. Силните перформанси на приходната страна помогнаа да се намали дефицитот во 2021 и 2022 година, иако се очекува да остане на околу 5 проценти од БДП, во просек, во 2021-2023 година како резултат на притисокот за ублажување на трошоците од енергетската криза и авансните плаќања за проектот за изградба на автопатот на Коридорите VIII и X. Јавниот долг остана приближно ист до средината на 2023 година, додека владините достасани, неплатени долгови достигнаа 3,2 отсто од БДП. Земјата редовно пристапуваше до надворешниот пазар на капитал, но петкратното зголемување на трошоците за финансирање (со каматни стапки многу над 6 проценти) го префрли фокусот на меѓународните финансиски институции.

10. Среднорочните изгледи остануваат позитивни, но ризиците се со надолен наклон. Растот во 2023 година се очекува да забави до 1,8 отсто бидејќи земјата се соочува со забавување на надворешната побарувачка и проектот за изградба на автопатиштата полека се остварува (Табела 1). Зајакнувањето на потенцијалниот раст ќе бара имплементација на структурни реформи потребни за подобрување на продуктивноста, унапредување на инклузијата и подобрување на фискалната и еколошката одржливост. Иако основните ризици остануваат во надолна линија и се тесно поврзани со изгледите за главните трговски партнери на земјата во ЕУ, продолжувањето со преговорите за пристапување во ЕУ може да го обезбеди многу потребниот поттик за реформи и да ги отклучи изгледите за повисок раст. Макрофискалните ризици делумно се ублажуваат преку Линијата на претпазливост и ликвидност (ЛПЛ) на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) и новиот Заем за развојни политики за одржливост и отпорност на Светска банка (ЗРП), претставена на Одборот во декември 2023 година, заедно со поврзаниот дијалог за политика, макроекономски мониторинг и надзор. Фискалната консолидација останува приоритет, бидејќи се предвидува општиот дефицит⁴ на владата да се намали до 3 проценти (новововедено фискално правило) дури во 2027 година. Ова ќе се постигне главно преку: (а) подобрена наплата на приходите (во моментот 33 проценти од БДП) како резултат на даночните реформи и зајакнатата усогласеност; и (б) кратења на непродуктивните трошоци, подобро насочени социјални трошоци и отстранување на субвенциите за поддршка на кризата за да се направи простор за капитални инвестиции, како што се проектите за автопатишта. Ова треба да го намали јавниот долг кон правилото за фискален долг од 60 проценти од БДП до 2028 година, што сепак ќе биде многу над нивото пред пандемијата.

³ Јавниот долг го вклучува општиот долг на владата, јавно гарантираниот долг и мал износ на негарантиран јавен долг

⁴ Општите владини и фискалните трансакции на Јавното претпријатие за државни патишта

Табела 1: Северна Македонија: Клучни макроекономски показатели, 2020–2028 година

	Излезни елементи			Проекции					
	2020	2021	2022	2023f	2024ф	2025ф	2026ф	2027ф	2028ф
Реален БДП (% промена)	-4.7	3.9	2.1	1.8	2.5	2.9	2.3	2.4	2.5
<i>Придонеси (пп)</i>									
Потрошувачка	-1.5	6.4	2.9	1.2	1.2	1.9	1.4	1.4	1.8
Бруто инвестиции	-5.7	0.3	4.9	2.1	1.8	1.9	1.8	1.9	1.6
Нето извоз	2.5	-2.7	-5.7	-1.5	-0.6	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9
Стапка на невработеност	16.4	15.4	14.4	13.0	12.8	12.5	12.0	11.8	11.5
Потрошувачка инфлација, просек за периодот	1.2	3.2	14.2	9.1	3.0	2.0	2.0	2.0	2.0
Завршни сметки^{1/}	(Процент од БДП)								
Севкупен општ биланс на владата	-8.2	-5.3	-4.4	-4.7	-3.6	-3.3	-2.9	-2.6	-2.0
Примарен општ биланс на владата	-7.0	-4.1	-3.3	-3.1	-1.9	-1.3	-0.6	-0.1	0.3
Севкупен биланс со патишта ^{2/}	-8.6	-5.8	-4.7	-4.8	-4.0	-3.6	-3.2	-2.8	-2.2
Вкупни приходи со патишта ^{2/}	31.0	33.2	33.3	35.0	36.0	36.6	36.6	37.4	37.6
Вкупни расходи со патишта ^{2/}	39.6	39.0	38.0	39.8	39.9	40.2	39.8	40.2	39.8
Јавен долг ¹	59.7	61.0	59.7	60.2	60.9	61.5	61.1	59.8	58.1
Избрани готовински сметки	(Процент)								
М2, национална валута (промена, во процент)	10.6	5.5	4.9	5.6	...	...	...	...	...
Кредит за приватниот сектор (процент од БДП)	53.4	53.3	52.2	51.6	52.2	53.1	53.9	54.7	55.6
Клучна политика за каматни стапки (процент)	1.50	1.25	4.75	6.30	...	...	...	...	...
Платен биланс	(Процент од БДП освен ако не се укажува поинаку)								
Биланс на тековна сметка	-2.9	-2.8	-6.2	-3.7	-3.2	-2.8	-2.5	-2.2	-1.8
Трговски биланс	-16.6	-20.0	-27.0	-25.4	-24.9	-24.6	-24.2	-23.7	-23.3
Странски директни инвестиции (нето)	1.4	3.3	5.1	5.2	4.7	4.2	3.8	3.4	3.1
Бруто резерви во месеци на G&S	5.3	4.5	3.8	4.0	4.2	4.4	...	...	...
Бруто надворешен долг	78.7	80.8	82.8	80.0	82.7	82.8	82.1	81.3	80.4
Други ставки од мемото									
Номинален БДП (во милиони денари)	669,280	729,445	803,141	863,945	913,190	960,676	1,012,553	1,067,231	1,123,794
Номинален БДП (во милиони евра)	10,852	11,835	13,034	14,020	14,819	15,590	16,432	17,319	18,237

Белешка: Податоците за 2019–21 година се остварените, за 2022 година се прелиминарни. ф означува прогнози. Податоците за трудот од 2023 година не се споредливи со претходните години поради промената во методологијата и усогласувањето со новиот попис.¹ Фискалните проекции ја земаат предвид владината фискална стратегија, но се сопствени проекции на персоналот на Банката.² Владата општо овде ги вклучува фискалните сметки на Јавното претпријатие за државни патишта (ЈПДП), проценети за 2022–2828 година. Целосното усогласување со ESA2010 и GFS2014 сè уште не е извршено.³ Јавниот долг вклучува негарантиран долг на јавните претпријатија и не вклучува заостанати долгови во износ од 3,1 процент од БДП во јуни 2023 година.

Извор: Државен завод за статистика, МФ и Народна банка на Република Северна Македонија; Проценки и проекции на персоналот на СБ.

2.3 Профил на сиромаштијата

11. Сиромаштијата и нееднаквоста значително се намалија во текот на деценијата пред пандемијата КОВИД-19. Стапката на сиромаштија (6,85 УСД на ден во однос на паритетот на куповната моќ во 2017 година) се намали од приближно 41 процент во 2009 година на околу 19 проценти во 2019 година, со над 440.000 поединци извлечени од сиромаштија во изминатата деценија. Намалувањето на сиромаштијата беше поттикнато од силниот раст на приходите на оние во долните 40 проценти од доходовната распределба, особено заради растот на платите и пензиите. Растот на приходите придонесе за околу две третини од вкупното намалување на сиромаштијата во овој период. Додека Џини индексот падна

од 42,8 во 2009 година на 33,6 во 2019 година, нивото на нееднаквост во Северна Македонија сè уште е над она на другите земји од Западен Балкан, како што се Албанија и Косово.

- 12. И покрај неодамнешниот напредок, повеќе од 395.000 лица живееле во сиромаштија заклучно со 2019 година, а околу една третина од населението сè уште е ранлива на паѓање во сиромаштија доколку биде погодена од ценовен шок.** Руралните подрачја, северните региони на земјата (Полошки и Североисточен, каде три од четири лица живеат во сиромаштија) и подрачјето на Скопје заедно со приградските населби и понатаму имаат повисоки стапки на сиромаштија, над 30 проценти, во споредба со помалку од 10 проценти во Источниот, Југоисточниот, Пелагонискиот и Вардарскиот регион. Со најновите достапни податоци за сиромаштијата кои датираат од 2019 година, вистинските влијанија на пандемијата КОВИД-19 и на последователните шокови на цената на енергијата и храната остануваат непознати. Симулациите засновани на податоците од пред пандемијата сугерираат дека кризата КОВИД-19 ја зголеми сиромаштијата за повеќе од 1 процентен поен⁵, со последователни напори за намалување на сиромаштијата предизвикани од несразмерна ерозија на реалните приходи на релативно помалку богатите.
- 13. Намалувањето на сиромаштијата ќе бара значителни напори за зголемување на учеството на трудот и подобрување на родовата еднаквост и социјалната вклученост.** Дури и со силен економски раст од 5 проценти од 2023 година, со одржување на константна распределба на приходите, се предвидува дека повеќе од 235.000 лица до 2030 година и понатаму ќе бидат сиромашни, со што се нагласува потребата за побрз и поинклузивен раст за ефикасно справување со сиромаштијата. Пазарот на трудот - клучен двигател за намалување на сиромаштијата - останува особено анемичен. Намалувањето на вкупната стапка на невработеност, од 15,4 проценти во 2021 година на 14,4 проценти во 2022 година, беше предизвикано првенствено од зголемувањето на неактивноста на оние на возраст од 50-64 години одошто нивно транзитирање кон вработување, додека пак стапката на слободни работни места останува ниска, и покрај благ пораст во текот на 2022 година. Невработеноста кај младите, со 25,6 проценти во вториот квартал од 2023 година, е меѓу највисоките во регионот и значително над просекот на ЕУ27.

2.4 Главни предизвици во развојот

- 14. Потенцијалната стапка на раст на БДП на Северна Македонија падна на помалку од 2 проценти годишно како последица на неодамнешните кризи.** Показателите за продуктивност се ниски и опаѓаат, а економијата се бори да создаде повеќе високоплатени работни места. Микро претпријатијата доминираат и се одговорни за 88 проценти од економското производство, но овие фирми се карактеризираат со слаба конкурентност, ниска продуктивност; ограничен капацитет за иновации, извоз и отворање работни места, и недоволен пристап до финансии. Странските фирми, особено автопроизводителите кои набавуваат компоненти за Северна Македонија, генерираат околу 3,5 проценти од работни места, но нивното прелевање во националната економија е ограничено и тие се главно ослободени од данок. Со сегашната стапка на раст, на Северна Македонија ќе ѝ бидат потребни неколку децении да премине од статус со среден до висок приход и да го достигне просечното ниво на приход во ЕУ. Северна Македонија моментално е на ниво на 42 проценти од БДП по глава на жител на ЕУ27 според паритетот на куповната моќ.
- 15. Северна Македонија постигна одреден напредок во подобрување на развојот на човечкиот капитал, иако нејзиниот Индекс на човечки капитал сè уште се наоѓа на разочарувачки 0,56.** Ова ниво на човечки капитал, кое е меѓу најниските во регионот на Европа и Централна Азија, укажува на проблеми со ефикасноста и квалитетот, особено во образовниот и здравствениот сектор, кои остануваат недоволно опремени да одговорат на традиционалните и новите предизвици, со директно влијание врз нивото на продуктивност на земјата. Северна Македонија се соочува со критична загуба на човечки капитал поради

⁵ Пресметката на стапката на сиромаштија за Северна Македонија се заснова на усогласувањето на ЕСАРОУ, користејќи податоци од Анкетата за приходи и услови за живеење (АПУЖ). Симулирани се најновите стапки на сиромаштија за Северна Македонија, бидејќи најновото издание на АПУЖ датира од 2020 година, опфаќајќи ги информациите за приходите од 2019 година

високата невработеност кај младите, при што младите дипломци поминуваат во просек 2,5 години во потрага по стабилно вработување. Несоодветните можности за работа беа наведени како најголем предизвик од приближно 57 проценти од населението во 2022 година.

- 16. Недостатокот на перспективи за работа, во комбинација со перцепцијата за повисок квалитет на услугите во странство, поттикнаа константен одлив на државјани од раните 1970-ти, особено меѓу оние на возраст од 25-49 години, а неодамна и значителен „одлив на мозоци“ на високообразовани поединци.** Миграцијата може да има сериозни импликации за растот и продуктивноста. Како што населението се намалува и старее⁶, може да дојде до недостиг на квалификувана работна сила и покрај високите стапки на невработеност. Одливот на мозоци може да доведе до значителен јаз во вештини во клучните сектори и да ја попречи способноста на земјата да извлече придобивки од инвестициите во човечкиот капитал. Стареењето на населението ќе го засили притисокот врз системот за социјална заштита и врз обезбедувањето јавни услуги, бидејќи помалку работоспособни луѓе ќе треба да издржуваат зголемен број пензионери, заедно со зголемување на трошоците за пензија и здравствена заштита. Од друга страна, миграцијата може да понуди значителни можности, вклучувајќи зголемени дознаки, стекнување нови вештини и СДИ. И покрај тоа што има една од најголемите дијаспори во светот, дознаките се ограничени во Северна Македонија (3,5 проценти од БДП во 2021 година)⁷ и вообичаено не се насочени кон продуктивни инвестиции.
- 17. Родовата нееднаквост и социјалната исклученост го попречуваат економскиот раст и намалувањето на сиромаштијата.** Жените во Северна Македонија имаат помал пристап до продуктивни средства и економски можности и често се изложени на родово засновано насилство. Жените продолжуваат да го носат товарот на непропорционален дел од неплатената домашна работа, вклучително и грижата за децата, што негативно влијае врз нивната способност да завршат школување и/или да заработат приход. Стапката на учество на женската работна сила е меѓу најниските во регионот Европа и Централна Азија, со 44,3 проценти во 2022 година, што е 20 процентни поени под онаа на мажите. Стапките на вработеност на жените и просечните плати се слично зад оние на мажите. Ромската заедница нема пристап до основни услуги и економски можности, што доведува до повисоки стапки на сиромаштија; околу 75 проценти од Ромите биле изложени на ризик од сиромаштија во 2021 година. Дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација, родов идентитет, експресија и полови карактеристики (СОРИЕПК) е распространета⁸. Обезбедувањето еднаков пристап до основните можности за овие групи е од суштинско значење за континуираните напори за намалување на сиромаштијата и овозможување на ранливите групи да придонесат кон економски раст.
- 18. Несоодветната модернизација и лошото одржување на патните, железничките, енергетските и дигиталните мрежи, како и зголемената ранливост од природни катастрофи и екстремни временски услови, го попречуваат економскиот развој и бавната регионална економска интеграција.** Северна Македонија се зафати со напори за регионална интеграција, фокусирајќи се на подобрување на трговското олеснување, надградба на транспортната инфраструктура и искористување на договорите за продлабочена трговија во регионот и со ЕУ. Сепак, овој напор допрва треба да произведе трансформативни промени во пристапот до пазарот за домашните компании и во создавањето работни места. Најмалку една петтина од фирмите сметаат дека квалитетот на транспортот и дигиталната инфраструктура се потпросечни, а проблемите со логистиката и поврзувањето придонесуваат за високи трговски трошоци. Иако покриеноста на широкопојасната мрежа на земјата е споредлива со просекот на ЕУ, достапноста на ултрабрзиот (брзина на преземање поголема од 100 Mbps) интернет достигна 63,1 процент

⁶ Очекуваниот животен век се зголемува, моментално 74,7 години, но плодноста се намалува, со помалку од 1,5 родени деца по жена

⁷ Светска банка Северна Македонија СДЗ (2023); Индикатори за светски развој (последно ажурирано на 01/03/2023).

⁸ Северна Македонија губи над 0,5% процент од БДП поради исклученоста врз основа на СОРИЕПК на пазарот на трудот. Видете Светска банка. 2023. „Економската цена на исклучувањето врз основа на сексуалната ориентација, родовиот идентитет и експресија и половите карактеристики на пазарот на трудот во Република Северна Македонија. Вашингтон, ДЦ: Светска банка.

во 2020 година, под просекот на ЕУ. Домашниот енергетски сектор е со трипати поголем јаглероден интензитет од просекот на ЕУ, а со него се поврзани 40 проценти од вкупниот извоз и 5 проценти од вкупните работни места. Имплементацијата на мерките за климатска адаптација и декарбонизација, како и напорите за ублажување направени од ЕУ (како што е механизмот за регулирање на меѓугранични емисии на јаглерод, МРПЕЈ и Законот за длабинска анализа на добавувачите), ќе бидат клучни за подобрување на нивото на трговија и конкурентност на Северна Македонија и приливите на СДИ. Се очекува порешителниот напредок во процесот на пристапување во ЕУ да ги забрза реформите и инвестициите потребни за да се премости јазот на поврзувањето со Европа и, со тоа, да помогне во зајакнувањето на економската конкурентност.

- 19. Слабото владеење и контрола на корупцијата го поткопуваат развојот на Северна Македонија.** Во изминатите две децении, Северна Македонија се вклучи во реформи за подобрување на квалитетот и транспарентноста на јавните институции и процеси. Сепак, како што е наведено во Извештајот на ЕУ за напредокот на Северна Македонија за 2023 година, кој го придружува Известувањето за политиката за проширување на ЕУ за 2023 година, реформскиот замав треба да се одржи и забрза за да се исполнат целите за пристапување во ЕУ⁹. Нискиот административен капацитет, политичките несогласувања околу високите цели на политиката, политизацијата на јавниот сектор и честите промени во раководство во министерствата ја влошуваат испораката на услуги и го забавуваат спроведувањето на реформите. Стратешкото планирање не е усогласено со буџетирањето, додека промените на политиките и вкоренетите интереси честопати ги спречуваат напорите за реформи. Неспособноста на владата да обезбеди висококвалитетни услуги и борбата на судството да ја контролира корупцијата и да го заштити владеењето на правото ја ослабуваат довербата на јавноста во државата¹⁰. Несоодветни буџетски распределби, во контекст на стеснет фискален простор и неефикасна потрошувачка во образованието и здравството доведуваат до лоши исходи за човековиот развој според стандардите и на ЕУ и на другите земји од Западен Балкан. Транспарентноста и ефикасноста на државната помош и понатаму се попречени од големиот број даватели на државна помош, недостатокот на ажуриран регистар и сè уште маргиналните надлежности на Комисијата за заштита на конкуренцијата во надзорот на државната помош. Конечно, поради слабото управување со јавните инвестиции и недостатокот на национална развојна стратегија усогласена со националниот буџет, стапката на поврат на јавните инвестиции во Северна Македонија е меѓу најниските во регионот.
- 20. За да ги постигне своите развојни цели, Северна Македонија треба да го поттикне растот на БДП до стапката на неговиот потенцијал, истовремено постигнувајќи одржлив напредок во регионалната интеграција во рамките на Западен Балкан и со ЕУ.** Сведочењата од други земји со среден приход за споредливи нивоа на економски и институционален развој покажуваат дека, за да се зголеми акумулацијата на факторите и растот на продуктивноста и, според тоа, да се постигне потенцијалот за раст и развојни цели, на Северна Македонија ќе ѝ требаат одржливи инвестиции и реформи за да се консолидира макростабилноста и фискална претпазливост; да се зајакне човечкиот капитал, инфраструктурата и основното владеење; и да се декарбонизира растот. Процесот на пристапување во ЕУ и спроведувањето на претстојниот План на ЕУ за раст на Западен Балкан¹¹ нудат клучна можност за забрзување на клучните реформи. Еден важен реформски напор се однесува на улогата и перформансите на претпријатијата во државна сопственост

⁹ Работен документ на службите на Комисијата, Придружен документ за Извештај за Северна Македонија, Известување од Комисијата до Европскиот парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет на регионите. Известување за политиката за проширување на ЕУ за 2023 година. SWD (2023) 693 Конечна верзија

¹⁰ Според Eurothink, Центар за Европски стратегии, јануари 2023 година, довербата на јавноста во судството е 8 проценти, без оглед на подобрувањето со текот на времето во Индексот на перцепција на корупцијата на Транспаренси Интернешнл, од 107 од 180 земји во 2017 година на 85 земји од 180 земји во 2022 година.

¹¹ Планот на ЕУ од 6 милијарди евра за раст на Западен Балкан има за цел да донесе во регионот некои од придобивките од членството во ЕУ пред пристапувањето, да го поттикне економскиот раст и да ја забрза многу потребната социоекономска конвергенција. Планот за раст треба значително да го забрза процесот на проширување и економскиот раст на регионот, заснован на четири столба: (а) зајакнување на економската интеграција на регионот во единствениот пазар на ЕУ; (б) зајакнување на економската интеграција во рамките на Западен Балкан преку Заеднички регионален пазар; (в) забрзување на фундаменталните реформи; и (г) зголемување на финансиската помош за поддршка на реформите.

(ПДС), со цел да се отвори простор за приватниот сектор да се натпреварува и да придонесе кон подобрена испорака на услуги¹². Заедно, овие реформи можат да помогнат во промовирањето на престижни иновации и премин на капиталот и трудот во попродуктивните сектори, како што се услугите, за да се зголеми понудата на квалитетна работна сила, особено кај жените и младите, да се зголеми продуктивноста и да се поттикнат инвестициите во приватниот сектор. Понатаму, поаметна инвестициска политика и поразумно користење на државната помош може да помогнат да се префрли улогата на државата кон промовирање на поквалитетни странски инвестиции. Намалувањето на трошоците за прекуграничната трговија може да привлече СДИ преку влевање доверба во институциите, политиките и валутата на земјата кај инвеститорите. Во исто време, Северна Македонија ќе има корист од поголема пазарна интеграција со остатокот од Западен Балкан и со ЕУ за да ги искористи предностите на надворешните економии на обем, да ја зголеми продуктивноста и да обезбеди подобри работни места за населението.

- 21. Реформата на економијата бара широк консензус меѓу сите чинители за стратешките развојни цели и приоритетните реформи, потесна координација меѓу развојните партнери и мобилизација на доволно ресурси за спроведување на реформската агенда.** Исто така, бара професионална, неполитизирана и компетентна јавна администрација која обезбедува висококвалитетни услуги за сите граѓани, дизајнира политики засновани на докази и го спроведува напорниот процес на пристапување во ЕУ за да се изврши трансформациона промена.

¹² И покрај тоа што се ограничени по број и во државна сопственост, улогата, перформансите и управувањето со мрежата ПДС на земјата остануваат важни за развојот на критичната мрежна инфраструктура за развој на приватниот сектор. Нивните разочарувачки перформанси бараат одржливи реформи, вклучувајќи: (а) цени на нивните услуги по пазарна вредност; (б) подобрување на оперативната ефикасност; (в) инвестирање во застарена инфраструктура за да се намалат загубите; и (г) подобрување на усогласеноста и наплатата.

**РАМКА ЗА ПАРТНЕРСТВО
НА ГРУПАЦИЈАТА НА
СВЕТСКА БАНКА**

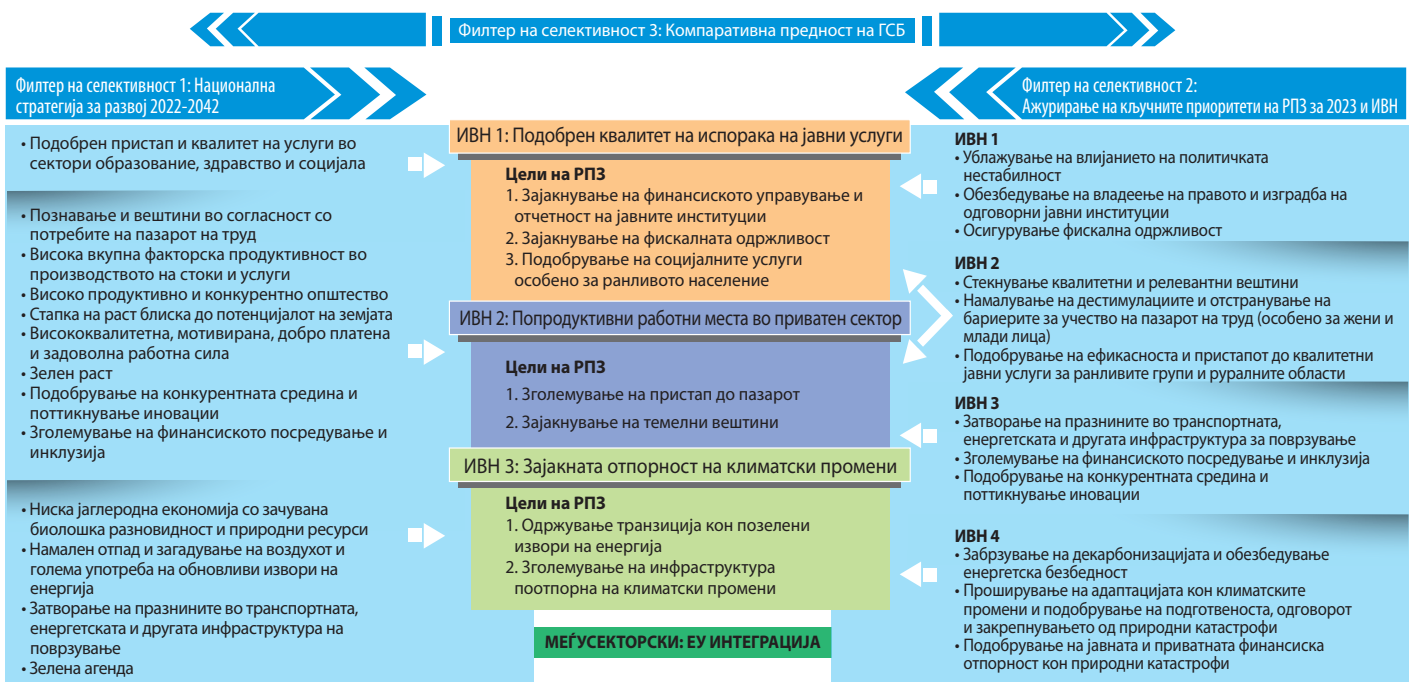
III. РАМКА ЗА ПАРТНЕРСТВО НА ГРУПАЦИЈАТА НА СВЕТСКА БАНКА

3.1 Програма на владата и среднорочна стратегија

22. Предложените цели на РПЗ се усогласуваат со владините ПЕР 2023–25, ПЗР 2022–26 и НСР 2022–42, која е сè уште во подготовка. Како земја-кандидат за ЕУ, Северна Македонија минува низ процес на претпристапно усогласување на нејзините економски политики, преку ПЕР, кој ги дефинира среднорочните макроекономски и фискални приоритети на владата. Нејзините главни цели се: (i) подобрување на квалитетот и релевантноста на образованието; (ii) подобрување на конкурентноста на домашните компании, нивно интегрирање во глобалните ланци на вредност и намалување на неформалната економија; (iii) модернизирање на енергетскиот сектор и транзиција кон зелена енергија; и (iv) обезбедување одржлив економски раст и развој. ПЕР е дополнета со ПЗР и поврзаниот патоказ за имплементација, кои имаат за цел да го поттикнат создавањето работни места и да го забрзаат растот преку фискална консолидација и зголемени јавни и приватни инвестиции. Конечно, РПЗ е информирана од најрелевантните приоритети вклучени во новите контури на НСР: (а) зелена и дигитална трансформација; (б) конкурентност и иновативност; (в) отпорност; и (г) територијален развој во контекст на менливите демографски трендови.

3.2 Предложена рамка за партнерство на ГСБ со земјата

23. РПЗ на ГСБ за ФГ 24-28 има за цел да ја поддржи Северна Македонија во подобрување на продуктивноста, создавање попродуктивни работни места и забрзување на конвергенцијата со ЕУ. Предложената програма на ГСБ ги разгледува сите четири ИВН од ажурирањето на СДЗ, но се фокусира на оние приоритети за кои примената на следните критериуми за селективност демонстрира убедлив случај за поддршка на ГСБ (Слика 1): (i) усогласување со долгорочните стратешки цели на Северна Македонија и пошироките цели за развој на земјата (Дел 3.1); (ii) усогласување со развојните приоритети идентификувани во ажурирањето на СДЗ (Слика 2); и (iii) поддршка на вистински трансформационски иницијативи кои промовираат позелен раст и, со тоа, создавање попродуктивни работни места и поддршка за интеграција во ЕУ. РПЗ ќе се фокусира на области кои се на пресекот помеѓу најбитните развојни приоритети на земјата и глобалните предизвици, и кои ја одразуваат компаративната предност на ГСБ, истовремено оптимизирајќи ја употребата на пакетот алатки на ГСБ.

Слика 1: Исходи на високо ниво, РПЗ цели, и филтри на селективност

<p>ИВН 1</p> 	<p>Поотчетна испорака на услуги на граѓаните</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ублажување на влијанието на политичката нестабилност преку среднорочни стратешки и приоритети на трошење • Обезбедување владеење на правото и градење професионални јавни институции кои се отчетни пред граѓаните • Обезбедување фискална одржливост преку намалување на фискалните ризици, подобрување на ефикасноста на трошењето и зајакнување на мобилизација на приходите
<p>ИВН 2</p> 	<p>Зајакнување на формирање на човечки капитал и затворање на пропустите во можностите за сите</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стекнување квалитетни и релевантни вештини за луѓето во текот на животниот циклус • Намалување на дестимулациите и отстранување на бариерите за учество на пазарот на труд, особено за жени и млади лица • Подобрување на ефикасноста и пристапот до квалитетни јавни услуги за ранливите групи и руралните области
<p>ИВН 3</p> 	<p>Индукцирано создавање на подобро платени работни места</p> <ul style="list-style-type: none"> • Затворање на јазовите во транспортната, енергетската и другата интернационална и интранационална поврзаност • Зголемување на финансиското посредување и инклузија • Подобрување на конкурентната средина и поттикнување иновации
<p>ИВН 4</p> 	<p>Зајакната отпорност на домаќинствата на климатските промени и намален јаглероден интензитет и загадување на воздухот</p> <ul style="list-style-type: none"> • Збрзување на декарбонизацијата и обезбедување енергетска безбедност • Проширување на адаптацијата кон климатските промени и подобрување на подготвеноста, одговорот и закрепнувањето од природни катастрофи • Подобрување на јавната и приватната финансиска отпорност кон природни катастрофи

Слика 2: Ажурирана СДЗ за 2023 година– ИВН и приоритети

24. Оваа РПЗ го продолжува ангажманот на ГСБ во областите поддржани според претходната РПЗ за ФГ19–ФГ23, како што се патната инфраструктура и испораката на социјални услуги на ниво на општина. Во исто време, го засилува ангажманот за развој на човечкиот капитал, развојот на приватниот сектор и климатските промени, како одговор на: (а) влијанието на глобалните предизвици и повеќекратните кризи во последните години; (б) очекуваното забрзување на процесот на пристапување во ЕУ; и (в) среднорочните до долгорочни стратешки развојни приоритети (види делови за ИВН подолу). Со исклучок на каква било промена во инвестициските приоритети по дијалогот за имплементација на нацрт ИКРЗ и други основни аналитички извештаи, оваа РПЗ нема да поддржи ниту една инвестиција на Меѓународната банка за обновување и развој (МБОР) што не ги исполнува критериумите за селективност и, во принцип, онаму каде што други развојни партнери моментално се активни преку соодветни операции, вклучително и управување со цврст отпад и управување со отпадни води, реформа на државните служби и реформи во правосудниот сектор. Меѓутоа, во одредени сектори каде што другите развојни партнери веќе го презеле водството, Светската банка може да размисли да се вклучи заедно со нив кога комплексноста и нивото на амбиција на предвидените политички реформи и поврзаните инвестиции може да бараат здружување на ресурсите (на пример, во областите на развој на коридорите како дел од пошироката регионална интеграција Западен Балкан–ЕУ и енергетска транзиција од јаглен).

25. Оваа РПЗ се темели на информации добиени преку консултации со засегнатите страни кои се водеа во јули 2023 година со претставници на владиниот законодавен дом, приватниот сектор, граѓанското општество, академската заедница, Собранието и развојните партнери за да се разговара за главните развојни предизвици и можности на Северна Македонија и предложената програма за ангажман. Консултациите укажаа на широк консензус за предложените области за интервенција на ГСБ според оваа РПЗ. Централната власт и пратениците во Собранието го поздравиле фокусот на РПЗ врз најбитните развојни приоритети на земјата. Претставниците на граѓанското општество го поддржаа предложениот фокус на работните места и инклузијата, воедно нагласувајќи ја важноста од промовирање поефикасна и поотчетна државна служба. Деловната заедница ја повтори важноста на финансиската стабилност, дигитализацијата и промоцијата на

извозот како клучни фактори за развој на приватниот сектор и почитување на меѓународните стандарди. Развојните партнери го потврдија фокусот на континуиран ангажман во реформите и отчетноста на граѓанскиот сектор и се обврзаа да ја зајакнат соработката за да се сведе на најмала можна мера удвојувањето на напорите и истовремено да се подобри апсорпцијата на финансирањето. Конечната РПЗ исто така се надоврзува на возвратните информации кои се добија преку неодамна завршената Анкета за земјата, кое укажа на потребата од: (i) поголем фокус на реформите во образовниот сектор, од раниот детски развој (РДР) до средното образование; (ii) подобрување на дијалогот и поддршката за инвестиции за развој на приватниот сектор, од вештини до пристап до финансии и инфраструктура; (iii) засилување на ангажманот во енергетскиот сектор за да се забрза енергетската транзиција; и (iv) зајакнување на соработката меѓу развојните партнери за да се забрзаат реформите во критичните области, како што се развојот на човечкиот капитал, управувањето со јавните финансии (УЈФ) и енергетската транзиција, и преку дијалог за политиките, како и преку инвестициско кредитирање.

Табела 2: цели на ИВН и РПЗ

ИВН на РПЗ	ИВН 1: Подобрен квалитет на испорака на јавните услуги	ИВН 2: Попродуктивни работни места во приватниот сектор	ИВН 3: Зголемена климатска отпорност
Цели на РПЗ	Цел 1.1: Зајакнување на финансиското управување и отчетност на јавните институции	Цел 2.1: Зголемен пристап до пазарот	Цел 3.1: Одржување на транзицијата кон позелени извори на енергија
	Цел 1.2: Зајакнување на фискалната одржливост	Цел 2.2: Зајакнување на темелните вештини	Цел 3.2: Проширување на обемот на инфраструктурата отпорна на климатски промени
	Цел 1.3: Подобрување на социјалните услуги, особено за ранливата популација		

26. Врз основа на имплементацијата на претходната РПЗ, наодите од СДЗ и исходот од консултациите, РПЗ идентификува три ИВН кои ќе даваат насоки на партнерството на ГСБ со Северна Македонија на долг рок. РПЗ за ФГ24–ФГ28 поддржува седум цели во три ИВН: (1) подобрен квалитет на испораката на јавните услуги, (2) попродуктивни работни места во приватниот сектор и (3) зголемена климатска отпорност (Табела 2).

27. За секој од ИВН и сродните цели, РПЗ предлага стратегија која комбинира подинамичен пристап за спроведување на постојните проекти и стратешки

Поле 1: Извештај за климата и развојот на земјата—Предложен фокус и рокови

Регионалниот ИКРЗ за Западен Балкан ќе биде завршен до крајот на ФГ24, а некои од неговите прелиминарни наоди и предложени препораки се веќе вградени во ова РПЗ. Тековниот ИКРЗ дава преглед на моменталната состојба на работите и ризиците и можностите поврзани со климатските промени и енергетската транзиција, ги разгледува домашните и надворешните двигатели и ги разгледува политиките и институционалните аранжмани за ублажување и адаптација на климатските промени и за одржливи и праведни социо-економски транзиции. Извештајот потоа длабоко се нурнува во трансформацијата на енергетскиот сектор, интеракцијата помеѓу климатските промени и човечкиот развој и специфичните жаришта каде што климатската ранливост ги влошува постојните развојни слабости. По проценката на влијанието на климатските промени и климатската транзиција врз одржливоста, растот и распределбата на приходите на фискалниот и финансискиот сектор, извештајот дава препораки за краткорочни политички активности за кои нема да има каење, приоритетни врз основа на нивната итност, нивната изводливост во рамките на политичкиот пејзаж на економијата и нивниот потенцијал за синергија помеѓу климатските активности и развојот. ИКРЗ за Западен Балкан ќе се состои од регионален извештај и шест белешки за земји кои се фокусираат на предизвиците и препораките за секоја земја посебно.

фокус во испораката на нови. Овој пристап се фокусира на: (а) подобрување на перформансите на проектот преку активно управување со портфолиото; (б) зголемување на постојните програми со докажано влијание врз животот на луѓето преку дополнително финансирање од МБОР и, кога е применливо, кофинансирање од други развојни партнери; (в) искористување на дигиталниот развој низ секторите, истовремено зголемувајќи ја оперативната ефикасност и ефективност низ портфолиото, и (г) испорака на нови и трансформациски проекти со помош на аналитика на земјата, регионална и глобална

аналитика. Притоа, оваа РПЗ има за цел да продолжи со подобро усогласување со стратегиите и инструментите на други развојни партнери, како што се ЕУ и ММФ, како и построкуриран пристап кон Една Светска банка, кој се надоврзува на компаративните предности и инструменти на институциите на ГСБ за промовирање на домашната мобилизација на јавните и приватни ресурси, како и приливот на СДИ.

Основни советодавни услуги и аналитика (СУА), како планираниот Економски меморандум за земјата, Прегледот на јавните финансии и ИКРЗ (Поле 1)¹³, покрај редовните СУА, како активности на макро мониторинг и на регионална сиромаштија и правичност, ќе бидат поткрепени со серија ЗРП на МБОР за да се помогне во зајакнувањето на основите на земјата во УЈФ, човечкиот капитал и енергетската транзиција, како поддршка на пристапните преговори со ЕУ. МФК и МАГИ ќе ги надополнат ЗРП на МБОР и финансирањето на инвестициски проекти (ФИП) преку поддршка на инвестициите во приватниот сектор (на пример, во спроведувањето на извозната стратегија на земјата) и подобрување на спроведувањето на пошироката реформска агенда на земјата во соработка со другите развојни партнери. Се очекува да се генерираат синергии на зелената транзиција со усогласување на предложените ЗРП со тековната програма за макро-финансиска помош на ЕК и ЛПЛ на ММФ, како и со користење на традиционални и комбинирани грантови за финансирање на инвестиции, како што се Инвестициската рамка за Западен Балкан (ИРЗБ). Покрај тоа, оваа РПЗ предлага да се прошири Програмата за олеснување на трговијата и транспортот и да се работи во тесна соработка со ЕУ и со финансиските институции (ФИ) со седиште во ЕУ за да се поддржат обновените амбиции на земјата за побрза интеграција со пазарите на ЕУ во контекст на заживеан Берлински процес. Заеднички карактеристики на постојните и планираните операции се: (i) намерно фокусирање на зајакнување на економското застапување и социјалната вклученост на жените, младите и ранливите групи, како што се Ромите и ЛГБТИ+ лицата; и (ii) посилна координација меѓу секторите за подобрување на можностите кои ги нуди дигиталниот развој.

- 28. ИВН 1 се фокусира на подобрување на квалитетот на испораката на јавните услуги преку подобрување на ефикасноста и транспарентноста.** ИВН директно зборува за приоритетите според ИВН на СДЗ за зајакнување на отчетноста на системите за испорака на услуги за граѓаните. РПЗ предвидува програма на тесно усогласени и комплементарни интервенции за зајакнување на: (а) административниот капацитет на централно и општинско ниво, давање осврт на ограничувањата што ја попречуваат испораката на јавни услуги, квалитетот на управувањето со инфраструктурните средства и способноста за зголемување на приходите; и (б) ефикасноста на јавните расходи во клучните области како што се образованието, здравството и социјалната заштита. Имплементацијата на програмата од РПЗ се очекува да придонесе за подобрување на владеењето, мерено со индексот Бертелсман за трансформација, кој на оценка 6,3 од 10, беше рангирано како „добро“ во 2022 година. Индексот на човечки капитал ќе се користи за следење на напредокот постигнат кон овој ИВН како резултат на поефикасна испорака на услуги.
- 29. ИВН 2 зборува за создавање попродуктивни работни места во приватниот сектор преку зајакнување на услови кои овозможуваат раст предводен од приватниот сектор и од темелни вештини.** Овој ИВН се усогласува со приоритетите на политиката идентификувани во СДЗ како ИВН 2 и 3, со столбовите 1-5 од НСР што е во подготовка, со силата на ПЗР и

¹³ Новиот Економски меморандум на земјата ќе помогне да се утврдат клучните среднорочни приоритети за поддршка на конвергенцијата на приходите со партнерите од ЕУ и ќе ја истражи политиката за конкуренција и улогата на државата. Претстојниот ИКРЗ ќе предложи конкретни активности за зајакнување на климатската адаптација и отпорност во светлина на амбициозните национално утврдени придонеси (НУП) на земјата преку идентификување можности за инвестирање во енергетска транзиција и отпорност на климата

со главните реформски приоритети на ПЕР. Дигитализацијата е важна меѓусекторска тема. Програмата на РПЗ ќе придонесе за овој ИВН преку: (а) промовирање на условите за зголемен пристап до регионалните и глобалните пазари на вредност преку подобро физичко и дигитално поврзување, посилно усогласување со ЕУ и глобалните извозни барања и поефикасно олеснување на трговијата, воедно (б) давајќи поддршка на спроведувањето на долгорочната стратегија за човечки капитал на земјата во областите на темелните вештини во ран детски развој, основното и средното образование (техничко и општо); транзиција кон работни места; и економијата на грижа. Учеството на работната сила, индексот на продуктивност на трудот и резултатите од логистичките перформанси ќе се применат за да се следи напредокот кон овој ИВН.

- 30. Трансформациските промени потребни за зајакнување на конкурентноста на економијата на Северна Македонија и, со тоа, создавање подобро платени работни места ќе изискуваат иновативно размислување, посилно усогласување со другите развојни партнери и мешање на инструментите на ГСБ.** Имплементацијата на ПЗР и Стратегијата за паметна специјализација¹⁴, пофокусиран пристап кон дигитален развој низ целото портфолио, зголемена усогласеност со другите развојни партнери и искористувањето на миграцијата како позитивен фактор за развој заедно ќе обезбедат можности за тестирање на нови модели на испорака. Оваа РПЗ ќе поддржи продолжување со традиционалните заеми од МБОР за поврзување и развој на човечкиот капитал. Во исто време, таа предлага да се надополни техничката помош на МБОР (ТП) и заемите за регионална интеграција во трговијата и транспортните олеснувања и системи за плаќање со гаранциите на МАГИ за подобрување на пристапот до финансии и советувањето за МФК во областите на конкурентност, продуктивност и промоција на извозот. Понатаму, МФК ќе обезбеди специфична поддршка за интеграцијата на Северна Македонија во регионалните ланци на вредности, искористувајќи ги можностите за приближување на пазарите на ЕУ, вклучително и преку проектите за ланци на вредност за производство на Западен Балкан и еко-индустриски зони. Кредитирањето на МФК на компаниите од приватниот сектор ќе се насочи кон производствените и услужните сектори со повисока додадена вредност, извозно ориентирано производство и кон финансискиот сектор за да помогне во проширувањето на пристапот до финансии за ММСП. Советодавната поддршка и финансии за ММСП преку ФИ ќе ги таргетира приоритетните области, вклучувајќи зелени, инклузивни и дигитални финансии, со фокус на недоволно опслужените сегменти, како што се жените претприемачки, млади и мали претпријатија, рурални клиенти и агробизниси/земјоделци.
- 31. ИВН 3, за зголемена отпорност на климатски промени, ја нагласува поддршката за Северна Македонија во решавањето на клучните еколошки ограничувања за заштита на одржливоста на економскиот раст и квалитетот на животот на нејзиното население, притоа придонесувајќи за решавање на глобалните еколошки предизвици, со фокус на адаптација.** РПЗ ќе продолжи да ги унапредува агендите за енергетска ефикасност и енергетска транзиција и, со претстојната НСР, ќе се фокусира на забрзување на декарбонизацијата на економијата, намалување на загадувањето на воздухот и затворање на инфраструктурните јазови во транспортот и поврзувањето во согласност со патеката на СДЗ за забрзување на декарбонизацијата и обезбедување енергетска безбедност и со новите наоди на ИКРЗ. Заложбата на РПЗ да ја зајакне инфраструктурата отпорна на климатските промени одговора на приоритетите на политиката за адаптација на климатските промени и подготвеност и одговор при природни катастрофи. Интензитетот на CO₂ и индексот на загаденост на воздухот ќе се користат за мерење на постигнувањето

¹⁴ Стратегијата за паметна специјализација е наследник на поранешните стратегии за конкурентност и иновации, кои се задолжителни за сите членки на ЕУ и земји во предпристапен процес. Визијата е да се поттикне зелен и одржлив раст преку вградување на знаење, иновации и технологија за создавање производи и услуги со висока додадена вредност, конкурентни на меѓународните и домашните пазари.

на овој ИВН, кој ќе биде поддржан преку координирана програма за кредитирање, СУА, ТП и гаранции обезбедени од трите институции од ГСБ. Поконкретно, оваа РПЗ предвидува комбинирање на имплементацијата на тековното ФИП за енергетска ефикасност во јавниот сектор на Светска банка со предложената испорака на ЗРП за одржливост и издржливост и одделни инвестициски операции во енергетската транзиција и секторите за животна средина. Улогите на МФК и како советник во структурирањето на јавно-приватните партнерства (ЈПП), но и како инвеститор, особено во просторот за обновливи извори на енергија, се клучни. Ова ќе опфати потенцијални ангажмани во развојот на инфраструктурата за обновлива енергија (вклучувајќи производство, батерии за складирање и пренос) и усогласување со иницијативите на МФК за декарбонизација во производниот сектор, особено во поглед на имплементацијата на МРПЕЈ. МФК тесно ќе соработува со Светска банка за да ги поддржи овозможувачките реформи и политики кои имаат за цел да ги максимизираат финансиите за развој (МФР), особено во енергетскиот сектор, вклучително и преку претстојните ЗРП и политички дијалог. МАГИ има за цел да ја продолжи својата поддршка на финансискиот сектор преку гаранции за оптимизација на капиталот, со цел да овозможи кредитирање за активности за финансирање на климата. Во исто време, МАГИ ќе бара можности да ги искористи своите гаранции за осигурување од политички ризик и подобрување на кредитите за да ги олесни странските инвестиции. Ангажманот во оваа област ќе биде дополнително рафиниран во првите години од имплементацијата на РПЗ, пред подготовката на Прегледот за работа и учење (ПРУ), во светло на препораките што произлегуваат од тековните анализи за управување со квалитетот на воздухот, претстојниот ИКРЗ и интеграцијата на перспективите на Северна Македонија за климатска промена во СУА за фискална политика.

- 32. Предложената РПЗ ги одразува извлечените поуки при спроведувањето на РПЗ за ФГ19-ФГ23 година.** Како што е наведено во Завршниот извештај и научени лекции (ЗИНЛ), претходната РПЗ беше погодена од низа шокови, вклучувајќи ги регионалните и глобалните влијанија на пандемијата со КОВИД-19 и руската инвазија на Украина, како и периодот на политичка и економската нестабилност во Северна Македонија. Овие шокови беа причина за одложувања во одобрувањето и обработката на проектите финансирани од Светска банка, што влијаеше на степенот до кој беа постигнати стратешките цели на РПЗ. Сепак, преку тесна соработка со предводниците во владата и флексибилни прилагодувања во програмирањето се постигна добар напредок во клучните области, вклучително и подобрување на трговската логистика, зајакнување на иновациите и отпорноста во приватниот сектор, зајакнување на квалитетот и релевантноста на техничкото и стручното образование и обука (ТСОО), и зголемување на даночните приходи. Ова искуство ја покажа важноста на интегрирањето на размислувањата за политичката економија во дизајнот на програмата на РПЗ, потпирајќи се на посветеноста на владата на високо ниво и последователните, повеќегодишни ангажмани за да се постигне напредок таму каде што имаше сила да се оди напред и покрај застојот на политичко ниво. Слично на тоа, на малите пазари како Северна Македонија, МФК и МАГИ можат да внесат поголемо влијание во инфраструктурата доколку постои политичка волја и капацитет за преземање стратешки проекти за кои учеството на приватниот сектор или странските инвестиции се од корист. Искористувањето на поддршката на МБОР како дел од Каскадниот пристап - кој има за цел да го максимизира финансирањето за да одговори на развојните предизвици со приоритизирање на решенијата од приватниот сектор, кога е одржливо, за да се ограничи јавниот долг и непредвидените обврски - може да отвори нови пазари во области како што се обновливите извори на енергија, со што ќе се овозможи МФК и МАГИ да обезбедат финансиска поддршка и гаранции за привлекување приватен капитал. Клучната поука од претходната РПЗ зборува за важноста од закотвување на структурните реформи во рамките на процесот на пристапување во ЕУ, во координација со другите развојни партнери, и за обезбедување подготвеност, флексибилност и проактивност на проектот во имплементацијата за да се изедначат потенцијалните предизвици поставени

од контекстот на политичката економија и институционалниот капацитет на Северна Македонија. Конечно, ЗИНЛ ја нагласи важноста од дефинирање на индикаторите и целите на РПЗ за да се осигури дека очекуваните резултати се припишуваат на интервенциите на ГСБ и директно се поврзани со унапредувањето на целите на РПЗ и, на крајот на краиштата, на ИВН.

3.3 Целите кои се поддржани од програмата на ГСБ

ИВН 1: Подобрен квалитет на испорака на јавните услуги

Цел 1.1: Зајакнување на управувањето со јавните финансии и отчетноста на јавните институции

33. Зајакнувањето на управувањето и отчетноста за испораката на јавните услуги останува приоритет од клучна важност. Донесувањето на новиот Закон за буџети во септември 2022 година обезбеди нова правна рамка за системот за УЈФ, со поголем фокус на подобрување на ефикасноста, транспарентноста и отчетноста. Тој обезбеди правна основа за формирање на Фискален совет и воведување квантитативни фискални правила и извештаи за фискална одговорност и истовремено го отвори патот за подобрена регулација на целиот буџетски процес. За да се зголеми ефикасноста на јавната потрошувачка и да се зајакне контролата на обврските за трошење, распределбата на јавните ресурси треба да се усогласи со стратешките приоритети. Недостатокот на стандардизирани регулативи за идентификација, проценка, приоритизирање и избор на проекти за јавни инвестиции кои не се финансирани однадвор, заедно со пропусти во мониторингот на проектите, го ослабна управувањето со јавните инвестиции. Интегрирањето на системите за планирање и следење, операционализацијата на централната единица за управување со јавни инвестиции и поврзувањето на приоритетите со инвестициските стратегии ќе овозможат поинформирано донесување одлуки и поефикасно следење/мониторинг на имплементацијата.

34. Предложената програма на ГСБ ќе придонесе за постигнување на оваа цел преку тековни и планирани инвестиции и заеми засновани на политики на Светска банка, надополнети со советодавните услуги на СУА и МФК. Овие интервенции ќе ги информираат и ќе ги поддржат владините напори за зголемување на реформите на УЈФ, унапредување на агендата за дигитализација и подобрување на управувањето со инфраструктурата. Воведувањето на Интегриран информациски систем за финансиско управување (ИИСУФ), заедно со реформите на политиките поддржани од ЗРП за одржливост и издржливост - насочени кон операционализација на Фискалниот совет и започнување на среднорочно родово буџетирање - се очекува да ја зајакне транспарентноста, ефикасноста и отчетноста на УЈФ. Тековниот проект „Градење ефикасни, транспарентни и отчетни институции за УЈФ“ (БЕТА УЈФ) (P176366) го поддржува воведувањето на Информацискиот систем за управување со државна помош (ИСУДП) за поефикасна имплементација, следење и евалуација на учинокот на државната помош обезбедена за поддршка на развојот на приватниот сектор. ТП обезбедена во рамките на СУА за зајакнување на фискалното владеење во Западен Балкан (P180191) се очекува да го подобри капацитетот на Фискалниот совет, да го зајакне капацитетот за макромоделирање и прогнозирање приходи и да одговори на предизвиците поврзани со зелената и дигиталната трансформација на јавните инвестиции и управување со средства. Предложениот Проект за одржлив развој на општините (P180587) има за цел да помогне во зајакнувањето на општинската фискална дисциплина и перформанси, вклучувајќи стратешко планирање и управување со средства. Програмата на СУА на МБОР ќе ги разгледа јавните финансии и основите на растот, ЈПП, управувањето со инфраструктурата и институционалното зајакнување и ангажманот на ПДС. Новиот економски меморандум на земјата ќе помогне да се утврдат клучните среднорочни приоритети за поддршка на конвергенцијата на приходите со партнерите од ЕУ и ќе се истражи политиката за конкуренција и улогата на државата.

Цел 1.2: Зајакнување на финансиската одржливост

- 35. Заштитата на фискалната одржливост е од централно значење за обезбедување на макроекономска стабилност и промовирање на растот.** Сведување на фискалните ризици на најниско ниво, подобрување на ефикасноста на програмите за трошење и зајакнување на мобилизацијата на приходите ќе обезбедат фискална одржливост на среден до долг рок. Продолжениот фискален стимул поврзан со кризата од 2020 година доведе до нагло зголемување на дефицитот и долгот, кои, со 59,5 проценти од БДП во вториот квартал од 2023 година, останаа покачени во споредба со периодот пред кризата. Силните перформанси на приходите како последица на пандемијата, поттикнати од инфлацијата, помогнаа да се задржи дефицитот на прифатливо ниво, но ризиците за фискална одржливост се назираат бидејќи растот се забави и финансиските услови се заострија, зголемувајќи ја потребата за обнова на фискалните резерви. Напорите за намалување на дефицитот бараат зајакнување на домашните приходи преку подобрување на даночната усогласеност и проширување на даночната основа, како и зајакнување на ефикасноста на трошењето преку намалување на оперативните трошоци и рационализирање на задолжителното трошење. Зголемените заостанати долгови на општините, слабата наплата на приходите и нивното користење, и повторното рекативирање на пакетите за помош кои ги даваше централната влада ја зголемија загриженоста за одржливост и ги зголемија фискалните ризици на општинско ниво.
- 36. РПЗ ќе помогне да се промовира фискалната одржливост на ниво на централна и локална власт преку комбинација на тековни и планирани финансиски операции на МБОР и СУА, со потенцијални операции и финансирање на ЈПП на МФК.** Се предвидува дека регулаторната рамка, ЈПП и реформите поврзани со даноците поддржани од ЗРП ќе ја зајакнат севкупната одржливост на јавните финансии. Нова рамка за ЈПП - во контекст на поконзистентна и обмислена насока на политиката од страна на владата за да се даде приоритет на употребата на приватниот капитал пред ограничените јавни ресурси за да се одговори на пропустите на постојната инфраструктура и да се декарбонизира економијата - може, пак, да овозможи потенцијална инфраструктура на ЈПП на МФК, особено во обновливите извори на енергија, управувањето со отпадните води, транспортот и еко-индустриските паркови (поддржани и во целта 2.2). Клучните области за подобрување вклучуваат: (i) интеграција на ЈПП во националните инвестициски стратегии; (ii) одобреност за ЈПП во буџетот; (iii) подобрени набавки (на пр., конкурентно наддавање) и управување со договори (на пр., повторно преговарање и раскинување); (iv) транспарентно управување и известување за непредвидени обврски од ЈПП (на пр., плафон на ЈПП, проценка на непредвидени фискални ризици, трошоци за ЈПП во буџетските документи); и (v) зајакнување на надзорниот капацитет и мандатот на централната единица за ЈПП¹⁵. Предложеното ФИП за Зајакнување на општинскиот развој ќе ги промовира условите за финансирање и испорака на одржливи, отпорни и климатски паметни општински услуги. СУА на Светска банка и советодавните програми на МФК ќе спроведат студии специфични за земјата и регионални студии за зајакнување на фискалното и инфраструктурното управување, интегрирањето на климатските промени и перспективите на целата економија во креирањето политики, ЈПП и одржливоста на пензиските системи во контекст на стареење на населението.

Цел 1.3: Подобрување на социјалните услуги, посебно за ранливото население

- 37. Подобрувањето на социјалните услуги, особено за ранливите групи, е предуслов за луѓето целосно да го остварат своето право на социјална и економска активност и да придонесат за економски раст.** Нерамномерниот пристап до услугите несразмерно ги погодува семејствата во квинтилот со најниски приходи, од кои многу живеат со попреченост, живеат во рурални области и во области со зголемени климатски ризици и припаѓаат на етничките малцинства, како што се Ромите. Недостатокот на обезбедување услуги насочени кон граѓаните и соодветни решенија за GovTech, во комбинација со гломазни административни процедури, претставуваат бариера за пристапноста. Зголемен

¹⁵ ММФ, 2023, Иднина на ЈПП на Западен Балкан

пристап до висококвалитетни услуги на општинско ниво може да се постигне со решавање на урбано-руралниот јаз и затворање на инфраструктурните пропусти во транспортот, управувањето со вода и отпадни води и управувањето со ризици од катастрофа. Сеопфатната реформа на социјалната заштита од 2019 година обезбедува солидна основа за проширување на тековните механизми за обезбедување социјални услуги со тоа што ќе ги направи достапни домашните услуги за постарите лица и социјалните услуги за лицата со попреченост во сите општински заедници, истовремено продолжувајќи ги реформите во давање услуги, финансирање, лиценцирање, евалуација и следење. Сепак, одржливоста на овие услуги зависи од зајакнувањето на фискалното планирање и управување, градење на капацитети на локалните институции и зајакнување на соработката помеѓу локалните и централните тела. Несоодветните буџетски распределби и неефикасното трошење за образование и здравство доведоа до значителен пад на квалитетот на овие основни услуги, со што резултатите од човечкиот развој се под регионалните просеци. Ограничениот фокус на политиката и буџетот доведоа до недоволна достапност на услуги за раното детско образование и грижа за децата, што несразмерно ги погодува социјално загрозените деца и оние што живеат во оддалечените места, а со тоа и образовните диспаратети во циклусот на задолжително образование. Ограничената понуда на услуги за РДР особено ги погодува мајките, кои несразмерно го носат товарот на обврските за грижа за децата, што придонесува за зачудувачки ниска стапка на учество на женската работна сила од 44 проценти.

38. Предвидените интервенции на РПЗ имаат за цел да ги унапредат реформите на секторската политика преку регионалните СУА, во комбинација со зголемување на успешните проекти и лансирање на нови со фокус на децентрализирана испорака на услуги. Надоврзувајќи се на имплементацијата на системите за социјална заштита во време на криза и резултатите постигнати во рамките на првиот Проект за подобрување на социјалните услуги (ППСС, P162246), вториот ППСС дополнително ќе ги реформира напорите за промовирање правичен и одржлив пристап до квалитетни социјални услуги и услуги на образование и грижа во рано детство на национално ниво, со акцент на ранливите групи на население и лицата со посебни потреби. Тековниот проект за администрација за социјално осигурување (P170343) и новите ЗРП за одржливост и издржливост ќе ги поддржат реформите во социјалната администрација, вклучувајќи го одобрувањето и првичната имплементација на Законот за системи за проценка на попреченост за усогласување на проценките за попреченост и Законот за задолжителен регистар на социјално осигурување за подобрување на усогласеноста низ шемите за социјално осигурување. Овие напори ќе бидат надолжени со предложениот Проект за одржлив општински развој, кој ќе помогне да се изгради институционален капацитет на општинско ниво за планирање, финансирање и испорака на висококвалитетни услуги за населението, истовремено инвестирајќи и управувајќи со општинската инфраструктура со високо влијание. Регионалната студија за Промовирање на работни места и економија на грижа (P180684) ќе ги пополни пропустите во знаењето на ограничувањата за развој на економијата на долгорочна нега. Пензиските СУА за Западен Балкан ќе ја поддржат оваа цел преку формулирање на одржливи краткорочни пензиски политики, дизајнирање системски пензиски реформи за подобрена одржливост и покриеност и зајакнување на аналитичкиот капацитет во рамките на пензискиот систем. Програмата за сиромаштија и правичност на Западен Балкан ќе генерира докази за двигателите на сиромаштијата и правичноста и ќе ги поддржи политиките за решавање на овие прашања.

ИВН 2: Попродуктивни работни места во приватниот сектор

Цел 2.1 Зголемен пристап до пазарот

39. Северна Македонија постигна значителен напредок во отворањето на својата економија во изминатите две децении. Иако интеграцијата со ЕУ останува приоритет, интеграцијата во рамките на Западен Балкан - неопходен среден чекор - сè уште не е завршена. Диверсификацијата на извозот е на ниско ниво, при што извозот е концентриран во неколку странски фирми кои се поддржани со значителна државна помош и снабдуваат неколку автомобилски компании од ЕУ. ММСП и услужниот сектор играат маргинална

улога во создавањето работни места и поддршка на растот. Врските меѓу (поголемите) странски инвестиции и (помалите) домашни фирми се слаби. Како резултат на тоа, успехот на Северна Македонија во привлекувањето странски инвестиции (и мобилизирањето на дознаките од големата дијаспора во земјата) има висока фискална цена¹⁶, со ограничени прелевања низ економијата и слаб раст на продуктивноста. Поголема диверсификација на МФИК во контекст на поширока интеграција во регионот и со ЕУ, особено ако се имаат предвид трендовите на приближување на ланецот на снабдување, рекалибрација на политиката за државна помош и поповолни услови за продуктивно користење на дознаките, би постигнале неколку меѓусебно поврзани цели особено: (i) забрзување на создавањето работни места; (ii) зголемување на опстанокот на бизнисот; (iii) привлекување СДИ во сегменти со висока додадена вредност на високоприоритетни и поеколошки ланци на вредност; и (iv) зајакнување на отпорноста на економијата.

- 40. Ограничувањата во квалитетот на физичката и дигиталната инфраструктура, пристапот до финансии, усвојувањето технологија (вклучувајќи портали за испорака на јавни услуги), финансирањето за иновации и диверсификации на пазарот и производите ја ослабуваат конкурентноста и продуктивноста на земјата.** Фирмите во сопственост на домашни инвеститори, претежно ММСП, покажаа слаб или стагантен раст на продуктивноста во последниве години. Овие бизниси првенствено му служат на домашниот пазар, со малку врски со регионалните или глобалните ланци на вредности, а нивниот напредок во дигитализацијата и зелената транзиција заостанува зад регионалните сродни бизниси. Згора на тоа, пристапот на ММСП до финансии традиционално е ограничен и дополнително заострен по КОВИД-19, особено за земјоделците, компаниите надвор од Скопје и компаниите на чие чело се жени. Кредитните ограничувања се главно резултат на плиткиот домашен приватен сектор - во апсолутна вредност и во споредба со просеците на ЕУ, како што е потврдено со ограничената достапност на фирми кои обезбедуваат лизинг и факторинг, подостапна алтернатива за финансирање на ММСП. Дигиталната покриеност на Северна Македонија, и во однос на инфраструктурата и е-услугите, останува под онаа во земјите од регионот, а нејзината патна инфраструктура е стара и има потреба од одржливи инвестиции за зајакнување на поврзувањето со остатокот од Европа.
- 41. РПЗ ќе ја поддржи оваа цел со комбинирање на инвестиции и заеми за развојни политики од МБОР и заеми и советодавни услуги од МФК и гаранции од МАГИ, како и со финансирање од други развојни партнери, како поддршка на стратегијата на земјата за зголемување на конкурентноста на приватниот сектор.** Овие напори ќе се фокусираат на промовирање на извозот на производи и услуги со повисока вредност и подобрување на продуктивноста преку дигитализација и зазеленување на процесите и финансирањето на бизнисите, со што ќе се придонесе за создавање поквалитетни работни места.
- 42. Предложените интервенции ќе го поддржат и домашниот реален сектор и финансискиот сектор, вклучително и инвестициите во поволна средина, инфраструктура и приватен сектор.** Тековниот проект на МБОР за надградба и развој на патиштата (P149955) и поврзаното дополнително финансирање (ДФ, P181422) ќе продолжат да поддржуваат подобрувања во транспортната поврзаност за учесниците во сообраќајот долж Коридорот VIII помеѓу Скопје и Деве Баир. Тековниот проект за поврзување на локални патишта (P170267) и предложеното ДФ ќе придонесат за подобрување на капацитетот на владата за управување со локалните патишта и подобрување на пристапот до пазарите и услугите. Интервенциите во рамките на проектот за модернизација на земјоделството (P168014) се обидуваат да ја подобраат конкурентноста во целните потсектори и да ја зајакнат подготвеноста на домашниот земјоделски сектор пред пристапувањето во ЕУ. МФК ќе продолжи да ги истражува можностите во производствените и услужните сегменти, вклучувајќи модерна комерцијална и индустриска инфраструктура, еколошки сертифицирани згради, малопродажба на прехранбени и непрехранбени производи, како и логистички и еко-индустриски паркови.

¹⁶ Се проценува дека вкупните директни трошоци за даночни ослободувања (со користење на методот на неостварени приходи) пораснале од 15,2 милиони американски долари во 2013 година на 45,2 милиони американски долари во 2020 година (Светска банка 2022 година). Ослободувањето од царина сочинуваше приближно половина од цената на сите даночни ослободувања.

- 43. Надоврзувајќи се на тековниот проект на МБОР (РПОТТ, Р162043) за регионална трговија и транспорт и на советодавната работа на МФК за дизајнирање на Националниот едношалтерски систем (НЕС), РПЗ предлага координирана програма за интервенции за унапредување на трговската интеграција во Западен Балкан и со ЕУ да ги поврзе локалните производители со нови пазари и паневропски ланци на вредност. Овој стратешки пристап се очекува да ѝ овозможи на Северна Македонија да капитализира од потенцијалните можности за СДИ поврзани со растечкиот тренд на приближување на набавните ланци. Предложената програма вклучува: (а) втора фаза од РПОТТ; (б) продолжување на проектот на МФК за производствени ланци на вредност за Западен Балкан; (в) потенцијални операции на МФК за доведување на странски играчи во клучните ланци на вредност ориентирани кон извоз, како што се лесна мануфактура и автоделови (во кои Северна Македонија веќе има развиено значителен капацитет, но со ограничени прелевања на домашните играчи) и во новите поврзани индустрии, како што се електричните возила и екосистемот е-мобилност; и (г) потенцијални нови советодавни услуги на МФК во логистиката. Тесно соработувајќи со Светската банка и МФК, МАГИ ќе бара можности да обезбеди гаранции за осигурување од политички ризик и гаранции за подобрување на кредитната способност за поддршка на проекти со развојно влијание во стратешки сектори кои бараат странски инвестиции.**
- 44. Во финансискиот сектор, крајната цел на ГСБ е да го подобри пристапот до финансии, со фокус на ММСП и недоволно опслужените групи, преку максимизирање на синергијата меѓу трите институции.** МБОР ќе се обиде да го поддржи здружувањето на ресурсите на приватниот сектор преку зајакнување на улогата на Националната банка за развој (јавна финансиска институција (ФИ)) да обезбедува гаранции, факторинг и насочени концесиски кредитни линии. МФК и МАГИ ќе му дадат приоритет на протокот на финансирање на ММСП преку приватни ФИ. Поконкретно, МФК ќе понуди советодавни услуги и заеми во следните области: (а) конвенционални кредитни линии, иновативни инструменти за заеми и дигитални финансии на банкарски и небанкарски финансиски институции, фокусирајќи се на претпријатија во сопственост на жени, мали бизниси, рурални клиенти и агробизниси/земјоделци; и (б) зелени финансии за проекти за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија. Политичкиот дијалог и советодавните услуги ќе помогнат да се подобри рамката за несолвентност и да се воспостават решенија за финансирање базирани на средства и екосистеми за заеми. Препознавајќи ја малата големина на пазарот, МФК и МАГИ ќе користат партнерства со регионалните играчи и платформи, како што се регионалните банки, приватниот капитал и ризичниот капитал со изложеност на македонските пазари. Дополнително, врз основа на СУА од Паметната специјализација, Трговската конкурентност и продлабочувањето и диверзификацијата на финансискиот сектор, завршени според претходната РПЗ, и со помошта на FinSac во решавањето на банкарските кризи и осигурувањето на депозитниот ризик, МБОР предлага операција за развој на приватниот сектор и пристап до финансии за остварување на двојната цел на подобрување на извозниот потенцијал на ММСП преку, меѓу другото, пристап до технологија, иновации и знаење и зголемување на пристапот на ММСП до финансии преку имплементација на клучните препораки на СУА, како што е зголемување на обемот на заемите за ММСП од страна на Гарантниот фонд за заеми во Банката за развој на Северна Македонија, проширување на обратен факторинг (финансирање на ланецот на снабдување) и зголемена финансиска писменост и програми за управување (подготвеност за инвестирање), со посебен фокус на претпријатијата во сопственост на жени. МАГИ ќе продолжи да обезбедува гаранции за оптимизација на капиталот на меѓународните финансиски институции (МФИ), со цел да се зајакне пристапот на МСП до финансии и до активности за финансирање на дејности поврзани со климатските промени. Регионалниот проект за платните системи ќе помогне да се создадат услови за намалување на трошоците за дознаките¹⁷ и, со тоа, ќе отвори нови можности за нивно продуктивно користење како поддршка на инвестициските приоритети на земјата.

¹⁷ Моментално на 7% од вкупните трансфери, пресметани врз основа на износ од 200 УСД. Извор: База на дознаки

Цел 2.2 Зајакнување на темелните вештини

- 45. Справувањето со предизвикот за продуктивноста на Северна Македонија бара забрзување на трансформацијата на нејзината база на човечки капитал за да се усогласат стремежите на оние кои бараат квалитетни, добро платени работни места со потребата на работодавците за динамична и добро подготвена работна сила.** Контурите на предизвикот за продуктивност на Северна Македонија се јасни: 45 проценти од работоспособното население биле економски неактивни во 2022 година, од кои многу биле жени, и лица на возраст од 55 и повеќе години, додека 18 проценти од младите не биле вработени, или не посетувале образование или обука. Свкупно земено, просечниот работник во Северна Македонија губи околу 23 години продуктивно вработување во текот на својот животен век. Подобрувањето на пристапот до економските можности, особено за оние кои се најобесправени, бара значителни инвестиции во градење когнитивни, социоемоционални, технички и дигитални вештини потребни за да се задоволи побарувачката на пазарот на трудот. Исто така, неопходно е да се решат бариерите кои ги ограничуваат можностите за продуктивно користење на човечкиот капитал на пазарот на трудот, особено прашањата околу информациите, дестимулациите за работа во даночниот систем и системот на бенефиции, социјалните норми и недостатокот на услуги за грижа за деца и стари лица.
- 46. Предложената програма на ГСБ ќе придонесе за оваа цел со поддршка на напорите на владата за зајакнување на човечкиот капитал во текот на целиот животен циклус.** МБОР ќе се фокусира на страната на понудата од агендата за човечки капитал. Иако МФК не предвидува ангажмани кои се однесуваат директно на оваа целна област, нејзината поддршка на фирмите во производствениот и услужниот сектор ќе промовира создавање висококвалитетни зелени работни места, што е клучно за привлекување и задржување на квалификуваната работна сила.
- 47. Оваа РПЗ ќе се фокусира на темелните вештини и финансирањето на основното образование преку тековниот Проект за подобрување на основното образование (P171973) и ангажманот во политики.** Освен тоа што помага во подобрување на пристапот (види цел 1.3), тековниот ППСС и планираниот ППСС 2 ќе работат на унапредување на квалитетот на раното детско образование на предучилишно ниво, со фокус на ранливите групи. Предложениот инвестициски проект за човечки развој ќе ги придружува пошироките напори за подобрување на базата на човечки капитал во земјата, врз основа на приоритетите што треба да се идентификуваат во Стратегијата за човечки развој на Северна Македонија, вклучително и со фокусирање на техничкото и општото средно образование за да се олесни транзицијата од училиште на работа, и за да ги опреми учениците од средното образование со вештини кои одговараат на менливите потреби на домашниот пазар на труд. РПЗ ќе го надопolni инвестициското кредитирање со солидна СУА програма за создавање темелни вештини и подобрување на можностите за попродуктивно да се користи човечкиот капитал на пазарот на трудот. Тековниот преглед на јавните финансии за обезбедување стабилност и зајакнување на отпорноста (P179795) ќе генерира докази за да им помогне на креаторите на политики да ја подобрат потрошувачката и да ги оптимизираат формулите за финансирање од предучилишно до високо образование со тоа што ќе вградат критериумите за учинок и ќе поведат грижа да се усогласат со националните приоритети и расположливиот фискален простор. Дополнителните СУА за миграција, образование и услуги за вработување ќе ги обезбедат темелите за анализа на резултати за политики и решенија за зајакнато вработување на младите на поквалитетни работни места.

ИВН 3: Засилена климатска отпорност**Цел 3.1 Одржување на транзицијата кон позелени енергетски извори**

- 48. Северна Македонија уште од 1990 година го одвојува својот раст од емисиите, но многу повеќе треба да се стори за економијата целосно да се декарбонизира.** Вкупните емисии на стакленички гасови (СГ) се намалија од 1990 година, додека БДП по глава на жител се

зголеми, што укажува на тековната декарбонизација. Сепак, растот на земјата е сè уште со силен интензитет на јаглерод, бидејќи лигнитот и нафтата доминираат во снабдувањето со енергија. Ова создава значителни еколошки и социјални надворешни ефекти, вклучувајќи ги емисиите на СГ и загадување на воздухот. Преголемото потпирање на земјата на фосилни горива прави таа да биде поранлива на шокови на цените на енергијата, особено во контекст на високата енергетска сиромаштија, што сугерира дека мерките за енергетска ефикасност имаат потенцијал да го ублажат влијанието на високите цени на енергијата врз најсиромашните. И покрај значителната поддршка од владата, големата зависност на економијата од увоз на енергија и ограничениот капацитет на ПДС за брзо зголемување на обновливите извори на енергија го попречија економското закрепнување кон крајот на 2021 година, а БДП не го достигна своето ниво од пред пандемијата до почетокот на 2022 година. Трансформацијата на енергетскиот систем ќе овозможи Северна Македонија да постигне две цели: обезбедување енергетска безбедност и декарбонизација на економијата. Владата спроведува амбициозни цели за ублажување, истовремено обидувајќи се да ја заштити енергетската безбедност. Засилените национално определени придонеси (НОП, 2021) вклучуваат намалување од 51 процент на емисиите на СГ во однос на нивоата од 1990 година (82 проценти во нето)¹⁸. Националната стратегија за развој на енергетиката се обврзува на значително намалување на локалните загадувачи до 2027 година. Земјата исто така го усвои Националниот акциски план за енергетика и клима, во согласност со Пакетот за енергетика и клима до 2030 на ЕУ, како и Стратегијата за Европа со развој на низок јаглерод, и се обврза да работи кон целта на јаглеродно-неутрален контитент до 2050 година. За да се остварат овие обврски, земјата треба да ја подобри севкупната ефикасност на енергетскиот сектор, да ја забрза транзицијата кон обновливи извори на енергија (вклучувајќи го и проширувањето на капацитетот на електричните мрежи за интегрирање на поголеми количини на обновлива енергија и складирање), да ја подобри достапноста на енергијата, да го интегрира енергетскиот систем со соседите и да ја поддржи транзицијата кон почисти, поефикасни извори на енергија за домаќинствата. Треба да се зајакне пристапот до капитал за проекти за обновлива енергија, заедно со зајакнување на регулаторните и политичките рамки за да се обезбеди интегритет и транспарентност на големопродажбата на енергија, и за да се минимизира потенцијалното нарушување на животната средина поврзано со производството на обновлива енергија. Решенијата и финансирањето од приватниот сектор исто така ќе воведат најдобри практики, ќе ја стимулираат конкуренцијата и несомнено ќе го забрзаат ширењето на обновливите извори на енергија во земјата. Имајќи предвид дека транзицијата кон одржливи извори на енергија може да доведе до технолошки вишок во индустриите со високи емисии, што може да резултира со зголемување на структурната невработеност, соодветно внимание ќе се посвети на решавање на неусогласеноста на вештините помеѓу постоечката работна сила и потребите на работодавачите во индустриите со ниски емисии¹⁹.

49. Во согласност со новите наоди на ИКРЗ и со стратешките приоритети на Патоказот за еволуција на Светска банка, РПЗ ќе ја поддржи транзициската агенда со инвестиции на МБОР и МФК во енергетска ефикасност, енергетска транзиција и поеколошки раст на животната средина. Тие ќе бидат надополнети со политички дијалог, СУА и советодавни услуги на МФК насочени кон: (а) решавање на влијанието на енергетската криза; (б) унапредување на агендата за промена на климата; и (в) придружување на напорите на земјата за решавање на социјалните импликации од транзицијата од фосилни кон обновливи извори на енергија. Проектот за енергетска ефикасност на јавниот сектор на Северна Македонија (ПЕЕЈС, Р149990) ќе продолжи да финансира проекти за енергетска ефикасност на општинските и централните власти за намалување на потрошувачката на енергија во јавниот сектор, додека МФК ќе промовира енергетска ефикасност во своите ангажмани низ секторите, на пример во „зелени згради“, EDGE сертификација, соларна

¹⁸ СДЗ за Северна Македонија на Светска банка (2023): Транспортниот сектор е одговорен за најголем дел од зголемувањето на емисиите на СГ во последниве години, првенствено поврзан со зголемената моторизација со стари и неефикасни возни паркови и ќе треба подобрување во рамката на политиката за управување со емисиите на патните возила.

¹⁹ СДЗ за Северна Македонија (2023) на Светска банка

енергија на покриви во комерцијална инфраструктура, логистички проекти, енергетски ефикасни начини на производство во мануфактурни проекти и климатски/зелени финансии во интервенциите во финансискиот сектор. Надоврзувајќи се на работата направена во рамките на ПЕЕЈС, ЗРП за одржливост и издржливост на МБОР ќе го поддржат формирањето на Фондот за енергетска ефикасност како одржлив механизам за финансирање за инвестиции во енергетска ефикасност. ЗРП, исто така, ќе го поддржи воведувањето на регулатива за потрошувачите, дозволувајќи им на резиденцијалните и малите деловни потрошувачи да го вратат во мрежата вишокот електрична енергија произведена преку соларните фотоволтаични инсталации поставени на покривите. Подобрувањето на правната и институционалната рамка за енергетска ефикасност, олеснета со предложените ЗРП, и наодите од тековниот ИКРЗ и СУА на Светска банка за „Проценката на пазарните потенцијали, и дизајн на финансиска поддршка и програма за градење капацитети за соларни фотоволтаици на покриви (СГП) во Северна Македонија“, може да овозможи потенцијални инвестиции на МФК во овој пазарен сегмент. За да се зголеми свеста и активното управување со ризиците од климатските промени на финансискиот сектор во кој доминираат банки, ЗРП за одржливост и издржливост (P180587) ги поддржува одлуките на Централната банка да воведо обврски за комерцијалните банки да објавуваат податоци и информации за изложеноста на климатските ризици и управувањето со таквите ризици. Советодавниот центар за финансискиот сектор на Светска банка ќе продолжи да обезбедува советодавни услуги за тестирање на климатски стрес и управување со климатски ризик.

50. МФК и МБОР тесно ќе соработуваат на унапредување на пазарите на обновлива енергија и на ангажирање со ПДС. Оваа соработка ќе се фокусира на два главни аспекти: (i) помагање на владата во воспоставување одржлив, транспарентен и ефикасен долгорочен пристап кон развојот на енергетскиот пазар, вклучувајќи и проширување на капацитетот за обновлива енергија; и (ii) решавање на регулаторните пречки кои може да го попречат кредитирањето на ПДС. Дополнително, употребата на ЈПП ќе создаде конкуренција за поставување одредници за условите, роковите и цените на компаниите од приватниот сектор; вклучувајќи и поддршка на развојот на обновливите извори на енергија и агендата за декарбонизација. Искористувањето на приватниот капитал и експертиза преку ЈПП ќе зависи од пристапот на владата кон создавање на рамноправни услови за игра и, според тоа, кон поттикнување на конкуренцијата меѓу приватните компании преку добро планирани, структурирани, конкурентни тендери. Во овој контекст, советувањето за трансакциите на МФК за ЈПП заедно со силната единствена финансиска соработка на ГСБ во рамките на пристапот Каскада/МФР може да одигра клучна улога во обликувањето на просторот за обновлива енергија. Понатаму, предложената операција на МБОР за енергетска транзиција ќе ја искористи Иницијативата за забрзана транзиција на јаглен на Фондот за климатски инвестиции и наодите од Проценките за пренамена на користење на земјиштето на исцрпените рудници за јаглен за да се поддржи пренамената на средствата во рудниците и да им се обезбедат егзистенцијални алтернативи на работниците во потсекторот за јаглен. Можните инвестиции на МФК во обновливите извори на енергија (вклучувајќи хидро, сончева и ветерна енергија) ќе ја придружуваат транзицијата на земјата од производство на електрична енергија на јаглен кон почиста енергетска мешавина, првенствено преку ЈПП, како и користење на други ресурси. Конечно, и искористувајќи ги резултатите од тековната СУА за квалитетот на воздухот и анализите завршени во претходните циклуси на РПЗ, Светската банка ќе го продолжи дијалогот за негативните локални надворешни ефекти од употребата на фосилни горива. Потенцијалниот проект за позелен еколошки раст би можел да поддржи поширока зелена еколошка агенда, со цел намалување на емисиите на честички од насочени извори во одредени области на Северна Македонија и зајакнување на капацитетот за управување со животната средина во земјата.

Цел 3.2 Проширување на инфраструктурата отпорна на клима

51. Северна Македонија е многу ранлива на климатските промени. Земјата е изложена на зголемен интензитет и зачестеност и на почетните опасности (како што се зголемување

на температурата и промената во количините врнежи) и на ненадејни опасности (како што се поекстремни временски настани), ставајќи ја на висок ризик од урбани и речни поплави, свлечишта и шумски пожари, во контекст на недостиг на вода и севкупна геолошка ранливост²⁰. Катастрофите забележани во последните две децении доведоа до директна штета во износ на повеќе од 409 милиони американски долари, несметајќи ја загубата на човечки животи. СДЗ забележува дека просечната годишна штета на критичната инфраструктура од опасностите поврзани со климата може да се зголеми петкратно до 2080 година, со големи поплави или други природни катастрофи што потенцијално ќе го нарушат економскиот раст, ќе ги оштетат земјоделските приходи и/или ќе ја уништат клучната инфраструктура. Спроведувањето на мерките за адаптација кон климатските промени треба да се забрза, што вклучува и поцврста национална рамка за планирање на приспособувањето и модернизацијата на постојната инфраструктура за да биде поотпорна на клима. Несоодветните и лошо одржувани патни и железнички мрежи и понатаму го попречуваат економскиот развој и ја забавуваат регионалната економска интеграција. Општинската инфраструктура и услуги - вклучувајќи водоснабдување, отпадни води, урбан транспорт, улично осветлување и управување со цврст отпад - и понатаму се недоволно развиени и бараат значителни инвестиции. Северна Македонија исто така заостанува во депонирањето на отпадот, потпирајќи се на загадувачки и неефикасни депонии, додека рециклирањето речиси и да не постои.

52. РПЗ ќе придонесе кон оваа цел со значителни инвестиции за надградба на патната мрежа и поддршка на развојот на општинско ниво. Проектот за надградба и развој на патиштата (P14995) ја финансира изградбата на нова патна траса долж Транс-ЕУ мрежата на транспортен Коридор VIII, во сегментот помеѓу Скопје и Деве Баир, за подобрување на транспортната поврзаност за учесниците во сообраќајот со фокус на отпорност на инфраструктурата. Слично на тоа, Проектот за поврзување на локални патишта (P170267) ќе продолжи да поддржува отпорни инвестиции, но со фокус на рехабилитација на локалните патишта за да се подобри пристапот до пазарите, услугите и можностите. Двете операции промовираат градење капацитети за да се подобрат функциите за управување со средствата и планирањето на Јавното претпријатие за државни патишта (ЈПДП), како и институционалното зајакнување на локално ниво. Градежните работи во рамките на ПЕЕЈС се изведуваат во согласност со правилата за ниска и висока градба, со преземање мерки против ризици од катастрофи, како што се поплави, свлечишта и земјотреси. Проектот за модернизација на земјоделството (P168014) ја финансира изградбата на агро-прехранбената инфраструктура, вклучувајќи центри за собирање и климатизација, платформа за агро-прехранбени производи и капацитет за нуспроизводи од животинско потекло (преработувачка постројка за НЖП) кои се отпорни на климата. Агро-прехранбената инфраструктура ќе им помогне на земјоделските производители да се прилагодат на ризикот од екстремни климатски настани, како што се екстремна жештина и суша, со зголемување на капацитетот за складирање за да се помогне да се зачуваат производите за време на суровите зими и жешките лета. Капацитетот за НЖП се очекува значително да ги намали емисиите на СГ со отстранувањето на добиточните остатоци. Претстојниот Проект за одржлив општински развој ќе ја промовира финансиската и еколошката одржливост на општинските услуги, ќе ја подобри нивната покриеност и квалитет и ќе воведо мерки за ублажување и адаптација на промената на урбаната клима. СУА ќе ги надополни инвестициските проекти. Со мобилизирање на приватна експертиза и финансиски ресурси, ЈПП може да ја забрзаат изградбата на општинската инфраструктура, да ја подобрат ефикасноста на јавните услуги и да поттикнуваат иновативни решенија кои нудат подобар одговор на потребите на корисниците отколку слабо-функционалното обезбедување на јавни услуги. Дополнителна поддршка за општинската развојна агенда може да дојде од МФК, која ќе истражува нови можности за вклучување во регионални проекти во областите на општи финансии, е-мобилност, преку-отпад-до-енергија, транспорт и зелени индустриски зони. Во секој случај, дополнителната поддршка од МФК е зависна од: (i) тесната соработка со МБОР поради нејзиниот активен ангажман во оваа област, (ii) појасниот пристап на централната власт кон општите задолжувања и (iii) кредибилитетот на општините да се задолжуваат без суверена гаранција.

²⁰ Платформа Think Hazard на Глобалниот фонд за намалување и закрепнување од катастрофи:

53. Инвестициската програма ќе се надополни со сеопфатни СУА за да се продлабочи знаењето и да се унапреди политичкиот дијалог. Покрај тековниот ИКРЗ, планираната СУА вклучува нова студија за Приоритети за градови подготвени за климатски промени во избрани земји од Западен Балкан (P177921), која промовира подобро разбирање на влијанијата на шоките и стресните фактори поврзани со промената на климата врз избраните градови во Западен Балкан, вклучително и проценка на потенцијалните политички одговори - реформи и инвестиции - што креаторите на политики на локално и национално ниво, приватниот сектор и заедниците би можеле да ги применат за да ги ублажат ефектите од климатските промени. Дополнително, Поддршката за климатска акција за целата економија на Западен Балкан придонесува за продлабочување на знаењето за климатските промени и нивните импликации за развојот во регионот, а особено во Северна Македонија. Проценките за управување со водите спроведени во рамките на СУА за Вода за зелен и отпорен раст за Северна Македонија ги истакна приоритетите за инвестиции (подобрување на безбедноста на браните и дотраените шеми за наводнување и намалување на ризиците од поплави) и благите мерки (ажурирање на Главниот план за води и реорганизирање на секторот за подобрување на транспарентноста и координацијата меѓу локалната и централната власт) во секторот води. СУА за Земјоделство за зазеленување на Западен Балкан (P180312) има за цел да генерира знаење и да обезбеди препораки за политики за подобрување на зазеленувањето во земјоделството за да се исполнат барањата на Зелениот договор на ЕУ и новите зелени аспекти на Заедничката земјоделска политика. Дополнителни можности за СУА и инвестиции за промовирање на енергетската транзиција и климатската отпорност може да се идентификуваат во согласност со препораките на ИКРЗ, кои се очекува да бидат испорачани во првата година од имплементацијата на РПЗ.

3.4 Спроведување на РПЗ

Финансиски пакет

- 54. За исполнување на целите на РПЗ ќе биде потребно да се спојат различните инструменти во пакетот алатки на ГСБ, вклучувајќи ги инструментите на МБОР, советодавните услуги на МФК, капацитетот за мобилизација на инвестиции и на приватниот сектор, мобилизација на домашните ресурси и дополнителното финансирање од развојните партнери.** Додека следните делови ги прикажуваат индикативните програмски износи за МБОР, целокупниот пакет на РПЗ и очекуваните резултати се предвидени да произлезат од блиската координација преку пристапот на Една ГСБ.
- 55. Индикативната програма на РПЗ изнесува приближно 1,099.03 милиони УСД од заеми од МБОР и 27,46 милиони УСД во ПФ (Табела 3)²¹.** РПЗ наследува активно портфолио на МБОР од 404,03 милиони УСД во обврски и 9,54 милиони УСД долари во ПФ, и предлага програма од околу 695 милиони УСД за нови заеми на МБОР и два ИРЗБ ПФ од 17,92 милиони УСД. Тековното портфолио ќе придонесе за резултатите од РПЗ во областите на УЈФ, образование, социјална заштита, транспорт, трговија, земјоделство и енергетска ефикасност. Новите активности ќе го надополнат и зголемат постојното портфолио, вклучувајќи и со пополнување на јазовите во знаењата за да се премине од реформите од првата кон реформи од втората генерација.

²¹ Вистинските обеми на заеми на МБОР ќе зависат од побарувачката на земјата, севкупните перформанси, како и глобалните економски/финансиски збиднувања кои влијаат врз финансискиот капацитет на МБОР и побарувачката од другите заемоприматели на Светска банка.

Табела 3: Индикативен пакет на кредитирање

	Проект	Износ (во милиони УСД)		ИВН 1- Подобрен квалитет на испорака на јавни услуги	ИВН 2- Попродуктивни работни места во приватниот сектор	ИВН 3- Зголемена климатска отпорност
		МБОР Заеми	ПФ/ Грантови			
Активни обврски на МБОР	Градење ефективни, транспарентни и отчетни институции за УЈФ [P176366]	19.77	5.32	x		
	Администрирање на социјално осигурување [P170343]	15.17		x		
	Подобрување на социјалните услуги [P162246]	33.40		x	x	
	Подобрување на основното образование [P171973]	25.00		x	x	
	Поврзување на локални патишта [P170267]	122.80		x	x	x
	Надградба и развој на патишта [P149955]	79.99	15.47		x	x
	Модернизација на земјоделството [P168014]	50.50	4.22		x	
	Енергетска ефикасност на јавниот сектор [P149990]	27.40	2.45			x
	Олеснување на регионалната трговија и транспорт [P162043]	30.00			x	
<i>Активно портфолио збирно</i>	404.03	27.46				
Нови заеми од МБОР ФГ24	ЗРП за одржливост и отпорност [P180587]	100.00		x	x	x
	Подобрување на социјални услуги 2	30.00		x		
	Надградба и развој на патишта ДФ	30.00				x
<i>Збирно ФГ24</i>	160.00					
Нови заеми од МБОР ФГ25- ФГ26	Поврзување на локални патишта ДФ [P170267]	25.00		x	x	x
	Одржлив општински развој [P174897]	50.00		x		x
	Развој на приватен сектор и пристап до финансии	40.00		x	x	
	Здравство	30.00		x		
	Енергетска транзиција	40.00				x
	Позелен раст на животната средина	40.00				x
	Човечки развој	80.00		x	x	
	Операции на развојна политика	100.00		x		x
Олеснување на регионална трговија и транспорт 2.0	30.00			x	x	
<i>Збирно ФГ25-26</i>	435.00					
Нови заеми од МБОР ФГ27- ФГ28	Агенда за дигитален развој	50.00		x	x	
	Земјоделство	50.00			x	
<i>Збирно ФГ27-28</i>	100.00					
Вкупно	1099.03	27.46				

- 56. Портфолио на обврски на МФК во Северна Македонија е со износ од 6,34 милиони УСД заклучно со првиот квартал на ФГ24, во една директна инвестиција (долгогодишен акционерски партнер, Македонски Телеком).** Покрај тоа, МФК има значителна изложеност преку регионални проекти, што не се известува посебно како дел од портфолиото на МФК за Северна Македонија (Шварц и South-Central Ventures Technology III). За привлекување нови приватни инвестиции, од клучно значење ќе бидат синергијата помеѓу реформската работа на МБОР, советодавните услуги и инвестициите на ниво на трансакција на МФК и гаранциите на МАГИ. Со новата РПЗ, агенциите на ГСБ систематски ќе го применуваат Каскадниот пристап, давајќи им приоритет на ЈПП и приватните инвестиции пред јавните инвестиции секогаш кога тоа е изводливо. Оваа стратегија ќе опфати ригорозни анализи, конкурентни тендери и градење институции за ефективен надзор, вклучувајќи и во рамките на ЈПП. Овој посистематски пристап ќе има за резултат зголемени можности за советодавни и инвестициски ангажмани за МФК, во согласност со оние кои се разгледани во секоја ИВН и цел.
- 57. Заклучно со првиот квартал на ФГ24, гаранциите на МАГИ изнесуваат 130,8 милиони УСД, во две операции во финансискиот сектор.** Во моментот, МАГИ обезбедува гаранции за оптимизација на капиталот на две МФИ со филијали кои работат во Северна Македонија. Гаранциите на МАГИ ги намалуваат барањата за регулаторен капитал за дел од задолжителните резерви на МФИ кои се чуваат во централната банка на Северна Македонија, ослободувајќи го регулаторниот капитал за да се овозможи зголемено кредитирање на МСП и за активности поврзани со финансиите за климата во земјата. Преку пристапот на Една ГСБ, МАГИ ќе продолжи да бара можности за да обезбеди подобрување на кредитниот рејтинг и гаранции за осигурување од политички ризик за да се намали ризикот на прекуграничните инвестиции во одржлива јавна инфраструктура, финансиски сектор, обновливи извори на енергија и други критични сектори.

Финансиско управување и набавки

- 58. Во земјата е воспоставен законодавен систем за јавни набавки кој добро функционира, но има простор за подобрување.** Јавните набавки во Северна Македонија се регулирани со Законот за јавни набавки, кој е усогласен со новите соодветни директиви на ЕУ²². Северна Македонија е водечки пример за успех во имплементацијата на индикаторите за црвени знаменца во нејзиниот систем за јавни набавки. Ова е ефективна алатка дизајнирана да идентификува сомнителни појави во податоците за набавките што може да укажуваат на договарање или манипулација со тендери. Системот за набавки на Северна Македонија нуди и опција за е-пазар за договори до 10.000 ЕУР што ќе се користи за многу мали набавки, обично дефинирани како прифатливи според оперативните трошоци на проектите. Сепак, некои слабости остануваат. Тоа е децентрализиран систем кој страда од слаба конкуренција и поништувања на тендери и каде секој понудувач може да го оспори процесот на евалуација на понудите. Планираната проценка на електронскиот систем за набавки на земјата ќе има за цел да утврди дали може да се користи за договори под меѓународниот праг за набавки на Светска банка. Под услов да се утврди дека системот е исправен и ги исполнува основните принципи на рамката за набавки на Светска банка, Светска банка ќе препорача негова употреба за договори во рамки на проекти финансирани од МБОР. Потенцијалните области за понатамошна соработка и реформи за кои се дискутираше со Бирото за јавни набавки вклучуваат градење капацитети за анализа на податоци и сродни алатки, зелени јавни набавки и подобрувања на модулот за индикатори за црвени знаменца во системот за е-набавки.
- 59. Инвестициското кредитирање на Светска банка во Северна Македонија се потпира на системите на земјата во речиси сите области на финансиско управување.** Тие вклучуваат буџетирање и планирање, трезорско работење, проток на средства, сметководство и финансиско известување и рамка за внатрешна контрола. Клучните предности вклучуваат исправна законска рамка, интегриран централен трезорски систем, силна буџетска

²² Директива 2014/24/ЕУ за јавни набавки и Директива 2014/25/ЕУ за набавки од субјекти кои работат во секторите вода, енергетика, транспорт и поштенски услуги.

класификација и сеопфатен и веродостоен систем за сметководство и финансиско известување. Оценките за јавните расходи и финансиската отчетност (ЈРФО) за 2022 година забележаа севкупно подобрување, првенствено во формулирањето на буџетот, извршувањето и известувањето на буџетот и надворешниот надзор. Подобрените перформанси се однесуваат поконкретно на следењето на заостанатите долгови, оценетите аспекти на даночна администрација, внатрешните контроли, известувањето за буџетот во текот на годината, надворешната ревизија и законодавната контрола на предлог-буџетот и завршната сметка. Светска банка ќе продолжи да го поддржува зајакнувањето на системот, со можност за проширување на употребата на други елементи од системите на земјата за инвестициско кредитирање на Светска банка. Како дел од овие напори, СУА за подобрување на управувањето со инфраструктурата во Западен Балкан ќе има за цел да придонесе за зајакнување на надзорот, транспарентноста и отчетноста на системите за УЈФ, со фокус на улогата и капацитетот на Врховната ревизорска институција и на Собранието во оценувањето на резултатите од инвестициите во јавната инфраструктура.

Мониторинг и евалуација

60. РПЗ ќе придонесе за зајакнување на капацитетот на владата за мониторинг и евалуација.

Доцнење во обработката и достапноста на микро-податоци ги ограничуваат напорите за мониторинг и документирање на промените во сиромаштијата и правичноста за да се информира ефективно креирање политики засновани на докази во Северна Македонија. Како дел од Програмата за сиромаштија и правичност на Западен Балкан, Светска банка ќе продолжи да го поддржува Државниот завод за статистика на Република Северна Македонија во имплементацијата на Современи технологии за персонално интервјуирање со помош на компјутер за собирање и управување со податоци од Пописот на земјоделството и Статистиката на ЕУ за приходи и услови за живот (ЕУ АПУЖ), со што ќе се подобри неговиот капацитет за навремена обработка и потврда на податоците и дополнително ќе го подобри квалитетот и ефикасноста на процесот на собирање и управување со податоците. Од макро-аспект, достапноста на податоците и усогласеноста со меѓународните стандарди се доволно високи, иако честите и големи ревизии на историските податоци може да влијаат на спроведувањето и евалуацијата на политиките во земјата.

Партнерство со граѓаните и координација меѓу донаторите

61. Зајакнување на вклученоста и партнерството со граѓаните (ВГ) ќе ја поддржи имплементацијата на програмата на РПЗ. Сегашната РПЗ се надоградува согласно препораките на ЗИНЛ. ВГ механизмите во портфолиото ќе се користат преку обезбедување навремени и достапни информации за корисниците. Дополнително, ќе се зајакне капацитетот на единиците за имплементација на проекти (ЕПИ) за имплементација на ВГ преку работилници и клиници во земјата, додека добрите национални АГ практики ќе бидат опфатени. Смислениот ангажман со граѓаните и засегнатите страни во текот на проектниот циклус ќе обезбеди точно таргетирање и ефективност на програмата. Паралелно, квалитетот на ВГ механизмите во портфолиото ќе се подобри за да се осигура дека корисниците се вклучени во текот на проектниот циклус, да се затвори циклусот за возвратни согледувања, да се олесни обезбедувањето различни видови возвратни согледувања преку различни канали и да се подобри инклузивноста на механизмите на АГ. Во проектите би биле вградени и иновативни АГ пристапи кои се потпираат на алатките за информатичка и комуникациска технологија.

62. Соработката со билатерални и мултилатерални организации, како и со приватниот сектор, ќе игра клучна улога во постигнувањето на целите наведени во РПЗ. Предложената програма има за цел да ја поддржи земјата во нејзините напори да постигне интеграција со ЕУ. Во тој контекст, ММФ и ЕУ остануваат главни партнери на ГСБ во дијалогот за фискалното управување и политиките на макроекономскиот и социјалниот сектор. Потенцијалното паралелно финансирање на ЗРП ќе се истражи со Фондот на Организацијата на земјите извознички на нафта (ОПЕК) и Француската агенција за развој (Agence Française de Développement—AFD). Исполнувањето на целите на амбициозната

инвестициска агенда на земјата ќе бара максимизирање на можностите за финансирање трансформативни проекти. Во тој контекст, Групацјата на Светска банка ќе продолжи да ги истражува можностите во областа на поврзаноста и климатската отпорност и адаптација со ЕК преку финансирање на Инструментот за претпристапно финансирање (ИПФ), со други меѓународни финансиски институции на ЕУ, како што се ЕИБ и ЕБОР, како и избраните билатерални агенции на ЕУ, како што се АФД и Германскиот кредитен институт за обнова (Kreditanstalt für Wiederaufbau--KfW), и преку Инвестициската рамка за Западен Балкан (WBIF). Надградувајќи се на воспоставените механизми за координација, ГСБ ќе поттикне блиска соработка со други мултилатерални и билатерални партнери, особено во областите на УЈФ (Програма за развој на Обединетите нации (УНДП), Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД)), земјоделството (Организација за Храна и Земјоделство (ФАО)), образованието (Детски Фонд на Обединетите Нации (УНИЦЕФ)), општинското финансирање (Швајцарски државен секретаријат за економски прашања (SECO)), регионалната интеграција (ЕС) и социјалната инклузија (УНДП, фокусирајќи се на прашањето за реинтеграција на повратниците Роми).

VI УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ ЗА ПРОГРАМАТА НА РПЗ

IV. УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ ЗА ПРОГРАМАТА НА РПЗ

63. Свкупниот ризик за спроведување на програмата од РПЗ се оценува како значителен.

Четири од осумте категории во Алатката за оцена на ризик за систематско работење на ГСБ ја гарантираат оваа оцена (Табела 4). Додека преговорите за пристапување во ЕУ претставуваат цврсто сидро за креирање политики, имплементацијата на РПЗ се очекува да се случи во контекст на постојана политичка нестабилност и макроекономска несигурност. Идните избори може да доведат до промена на клучниот персонал во министерствата и во единиците за имплементација на проекти, што ќе влијае и/или ќе го одложи спроведувањето на реформите во секторот и проектите на Светска банка поврзани со нив. Континуираното ангажирање, и на ниво на политика и на проект, ќе помогне да се ублажат некои од овие ефекти.

Табела 4: Ризици за програмата на РПЗ

Категории на ризик		Рејтинг на ризикот (В, З, У или Н)
1	Политички и владеење	Значителен
2	Макроекономски	Значителен
3	Секторски стратегии и политики	Умерен
4	Технички дизајн на проект или програма	Умерен
5	Институционален капацитет за имплементација и одржливост	Значителен
6	Фидуцијарен	Умерен
7	Еколошки и социјален	Значителен
8	Засегнати страни/чинители	Умерен
СЕВКУПЕН		Значителен

64. Политичките ризици и ризиците од владеењето се значителни. Трите изборни циклуси закажани меѓу 2023 и 2025 година (парламентарни, претседателски и локални), може да влијаат врз континуитетот и кохерентноста на политиките. За да се ублажат ризиците поврзани со промената на политичките циклуси, тимот на РПЗ спроведе обемни консултации за стратегијата од РПЗ насочена кон најрелевантните парламентарни комисии, како и други клучни чинители, за да промовира консензус за главните стратешки насоки и предложената програма на РПЗ. Иако во подготовката и имплементацијата на проектите се вградени соодветни мерки за ублажување како флексибилност за прилагодување на програмата на политичките случувања и/или други шокови и системски пристап (зајакнување на институциите што се спроведува на ниво на проект) во соработката со водечките партнери, како што е ЕУ, сепак не можат да се исклучат потенцијални отстапувања и долготрајни одложувања во спроведувањето на проектите и ризиците за постигнување на развојните цели во прашањата на владеење засновани на правила.

65. Макроекономските ризици се оценети како значителни. Макроекономските ризици се намалија со главните макроекономски показатели (како долгот и дефицитот во однос на БДП) кои се очекува да се подобрат на среден до долг рок, поддржани од ЛПЛ на ММФ (став 10), реформскиот поттик обезбеден од процесот на пристапување во ЕУ и конструктивниот ангажман од властите за структурните реформи поддржани од ЗРП на Светска банка за одржливост и издржливост [P180587]. Сепак, растот на среден рок се очекува да остане под потенцијалот, на помалку од 3 проценти, поради постојаните несигурности кои произлегуваат од геополитичката ситуација во ЕУ, забавувањето на растот со главните трговски партнери во ЕУ и одложеното спроведување на структурните реформи потребни за обезбедување на фискална одржливост и отклучување на потенцијалниот раст. Од овие причини, а имајќи предвид дека во моментот на пишување не е исклучена можноста за пречекорување на трошоците за проектот за автопатот

Коридор X и последователните отстапувања од позитивниот тренд на намалување на дефицитот и на долгот во однос на БДП, макроекономскиот ризик на среден рок останува значителен, со можност тој да се разгледа во време на ПРУ. Постигнувањето на перспективите за развој на Северна Македонија ќе бара подлабоко внимание на реформите што чекаат во поширок контекст на процесот на пристапување во ЕУ, со фокус врз продлабочување на даночните реформи, подобро насочување на социјалните расходи, зголемување на пазарната конкуренција и учеството на пазарот на трудот, како и градење енергетска отпорност во поширок контекст на зелената транзиција. Активниот макроекономски мониторинг и надзор и активниот политички дијалог за зајакнување на фискалните резерви за да се намали ризикот од фискални шокови, особено кога фискалната поддршка поврзана со кризата постепено ќе се укине, ќе опстојуваат во текот на преостанатиот период на РПЗ.

- 66. Институционалниот капацитет за ризикот по имплементацијата и одржливоста се оценува како значителен.** Честите промени во раководството под политичко покровителство го попречуваат континуитетот на реформите. Со текот на годините, проектните тимови тесно соработуваат со партнерите и со многу нови функционери, за да го изградат својот капацитет и искуство за спроведување проекти. Има некои првични придобивки, но сепак постојат важни разлики помеѓу организациите кои имплементираат проекти, што бара континуиран напор од страна на Светската банка пошироко да ги зајакне капацитетите на имплементација. РПЗ има за цел да ги реши овие недостатоци преку поврзување на кредитните операции со пообемна ТП, како и преку проактивно управување со портфолиото.
- 67. Еколошките и социјалните ризици остануваат значителни.** Северна Македонија и понатамку е ранлива на природни катастрофи, додека климатските промени се очекува да имаат негативно влијание врз економијата. Капацитетот за справување на земјата со овие ризици е низок. Претстојниот ИКРЗ, покрај обновениот ангажман за управување со ризици од катастрофи, ќе обезбеди основа за спроведување конкретни мерки за ублажување на климатските ризици.

Анекс 1: Матрица на резултати за РПЗ за Северна Македонија за ФГ24–ФГ28

Исходи на високо ниво 1 (ИВН 1) – Подобрен квалитет на испорака на услуги		
Овој ИВН има за цел подобрување на ефикасноста, транспарентноста и квалитетот на јавните услуги со акцент на одржливост и инклузија.		
Индикатори за исходи на високо ниво	Извор на податоци	Сегашна вредност
1. <i>Индекс за ефективност на владата</i> 2. <i>Индекс на човечки капитал</i>	1. <i>Индекс на трансформации на Бертелсман: Владеење</i> 2. <i>Проект за човечки капитал, Светска банка</i>	1. 6.3 (2022) 2. 56 (2020)
РПЗ Цел 1.1: Зајакнување на управувањето со јавните финансии и отчетност на јавните институции		
Ова е нова цел. Се надоврзува на претходната цел од РПЗ ФГ19-ФГ23 на зајакнување на управувањето со јавните финансии, притоа концентрирајќи се повеќе на аспектите на отчетност.		
Индикатори за цели од РПЗ	Дополнителни индикатори за напредок (ДИН)	Програма на ГСБ
Индикатор 1.1.1: Процес на вршење плаќања преку ИИСУФ (процент) Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2028]: 95 Извор: Извештаи од ИИСУФ на МФ	ДИН 1.1.1: Нов ИИСУФ е оперативен Појдовна вредност [2024]: нема Цел [2026]: има Извор: ИИСУФ извештај на МФ	Тековно финансирање од МБОР: • <i>Проект за градење на ефективни, транспарентни и отчетни институции на УЈФ [P176366]</i> Во припрема за финансирање од МБОР: • <i>ЗРП за одржливост и отпорност [P180587, ФГ24]</i> • <i>Проект за одржлив развој на општините [P174897, ФГ24]</i> • <i>Дигитален развој, ФИП (ФГ27)</i> Тековни СУА на МБОР: ☐ <i>Преглед на јавните финансии на Северна Македонија: Обезбедување стабилност и зајакнување на отпорноста [P179795]</i> ☐ <i>Програма за државен долг и управување со ризици на Северна Македонија [P162741]</i> ☐ <i>Северна Македонија: Интегрирање на климатската перспектива во агендата на УЈФ – Грант за поддршка за зелено закрепнување на Западен Балкан [P177365 и P179264]</i> ☐ <i>Програма за сметководствени реформи и институционално зајакнување за мали и средни претпријатија за Западен Балкан - Пат кон Европа [P172296]</i> ☐ <i>Подобрување на управувањето со инфраструктурата во земјите од Западен Балкан [P180720]</i> Во припрема за финансирање СУА од МБОР: • <i>Економски меморандум за земјата</i> • <i>Управување со јавните финансии</i> • <i>GovTech и дигитален развој</i>
Индикатор 1.1.2: Сеопфатност на јавно достапното известување од влада Појдовна вредност [2024]: Годишната подготовка на буџетот и извештаите за извршување на буџетот не ги опфаќаат сите релевантни институции во согласност со меѓународните стандарди (ESA 2010 и GFS) Цел [2028]: Регулаторните агенции, независните институции, јавните претпријатија (ЈП) се вклучени како дел од извештаите за подготовка и извршување на буџетот преку новиот ИИСУФ, во согласност со новиот регистар на ЈП. Извор: Извештаи на МФ ИИСУФ	ДИН 1.1.2: Објавен родов буџет (G) Појдовна вредност [2024]: нема Цел [2026]: има Извор: Национален буџет на МФ	
Индикатор 1.1.3: Интеграција на влијанијата од климатските промени во скринингот на проектот (СС): Појдовна вредност [2024]: Климатските размислувања не се предвидени во скринингот на проектот Цел [2028]: 80 процент од нови големи проекти се проверени за ублажување на климатските промени или размислувања за адаптација Извор: Извештаи од ИИСУФ на МФ		

РПЗ Цел 1.2: Зајакната фискална одржливост		
Оваа цел претставува продолжување на претходната цел од РПЗ на зајакнување на фискалното и управувањето со јавните финансии со посилен фокус врз аспектите на одржливост.		
Индикатори за цел од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
<p>Индикатор 1.2.1: Заостанатите долгови на централната власт како процент од вкупните владини расходи</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 8.9 проценти Цел [2028]: 5.9 процент и Извор: МФ</p>	<p>ДИН 1.2.1: Основан Фискалниот совет</p> <p>Појдовна вредност [2024]: нема [2026]: поставен Извор: МФ</p>	<p>Тековно финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за градење на ефективни, транспарентни и отчетни институции на УЈФ [P176366] <p>Во припрема за финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ЗРП за одржливост и отпорност [P180587, ФГ24] • Проект за одржлив развој на општините [P174897, ФГ24] • Финансирање на здравствен сектор (ФГ25) <p>Во припрема за финансирање од МФК</p> <ul style="list-style-type: none"> • Потенцијално инвестирање во ЈПП од МФК <p>Тековни СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Преглед на јавните финансии на Северна Македонија: Обезбедување стабилност и зајакнување на отпорноста [P179795] • Зајакнување на фискалното владеење во Западен Балкан [P180191] • Програма за управување со државен долг и ризик на Северна Македонија [P162741] • Северна Македонија: Интегрирање на климатските перспективи во фискалната политика - Поддршка за зелено закрепнување на Западен Балкан [P179264] • Подобрување на управувањето со инфраструктурата во земјите од Западен Балкан [P180720] • Поддршка за климатска акција на целата економија на Западен Балкан [P180450] • Пензиски советодавни услуги и аналитика за Западен Балкан ФГ2023-24 [P179828] <p>Во припрема за финансирање СУА од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Економски меморандум за земјата <p>Тековна СУА на МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зајакнување на јавно-приватно партнерство во Западен Балкан [#608312] • ЈПП за советодавни услуги за EIP Гевгелија [#507612]
<p>Индикатор 1.2.2: Акцизни приходи (од тутун)</p> <p>Појдовна вредност [2022]: 1.6 процент од БДП Цел [2028]: 2 проценти од БДП Извор: МФ и податоци од националните сметки</p>		
<p>Индикатор 1.2.3: Јаз во усогласеност на ДДВ</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 22 процент од ВПДДВ* Цел [2028]: 18 процент од ВПДДВ Извор: Податоци од националните сметки</p>		
<p>* Вкупна обврска за данок на додадена вредност (ДДВ)</p>		

РПЗ Цел 1.3: <i>Подобрување на социјалните услуги, особено за ранливото население</i>		
Овој цел е продолжение на целта од претходната РПЗ ФГ19-23, која имаше цел да го подобри пристапот и квалитетот на социјалните услуги. Тековната цел ги нагласува аспектите на инклузивноста на ангажманот.		
Индикатори за цели од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
<p>Индикатор 1.3.1: Процент на осигурено население чии информации за социјалното осигурување се централно достапни за сите агенции за социјално осигурување Појдовна вредност [2024]: 40 Цел [2028]: 100 Извор: ЕУРС</p>	<p>ДИН 1.3.1: Изработен и функционален Единствен унифициран регистар на социјално (ЕУРС) осигурени лица Појдовна вредност [2024]: непостои Цел [2026]: ЕУРС е изработен и функционален Извор: Министерство за труд и социјална политика (МТСП)</p>	<p>Тековно финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за администрација за социјално осигурување [P170343] • Проект за подобрување на социјалните услуги [P162246] <p>Во припрема за финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ЗРП за одржливост и отпорност [P180587, ФГ24] • Проект за подобрување на социјалните услуги 2 [P180350, ФГ24] • Финансирање на здравствениот сектор (ФГ25) <p>Тековни СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пензиски советодавни услуги и аналитика за Западен Балкан [P179828] • Програма за сиромаштија и еднаквост за Западен Балкан ФГ22-ФГ23 [P177035] • Промовирање на работни места и економија на грижа во Западен Балкан [P180684]
<p>Индикатор 1.3.2: Уделот на примателите на паричен надоместок и примателите на социјални услуги (сиромашни или со попреченост) регистриран и евидентиран во новиот информациски систем (процент) Појдовна вредност [2024]: 0 Од кои жени [2023]: 0 Цел [2028]: 60 Од кои жени [2028]: 60 Извор: МТСП</p>	<p>ДИН 1.3.2: Просечно време за издавање сертификат за попреченост (денови) Појдовна вредност [2024]: 120 Цел [2026]: 60 Извор: МТСП</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ситуациска анализа во сектор правда на Западен Балкан [P176230] <p>Во припрема за финансирање СУА од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Родов извештај • Миграција • Финансирање на здравство
<p>Индикатор 1.3.3: Број на корисници кои добиваат вонинституционални социјални услуги (алтернативни/нерезиденцијални форми на грижа) од лиценцирани даватели Појдовна вредност (2023): 2602 Цел: (2028): 5.000 Извор: МТСП</p>		
Исход на високо ниво 2 (ИВН 2) – Попродуктивни работни места во приватниот сектор		
Овој ИВН има за цел да го поддржи создавањето на попродуктивни работни места во приватниот сектор преку решавање на пристапот до финансии, поврзаноста и ограничувањата на човечкиот капитал.		
Индикатори за исходи на високо ниво	Извор на податоци	Сегашна вредност
<ol style="list-style-type: none"> 1. Индекс на продуктивност на трудот (Бруто додадена вредност по работник 12.876 ЕУР во цените од 2015 година) во однос на 2022 година (100) 2. Учество во работната сила (жени; мажи) 3. Зголемена поврзаност 	<p>Анкета на пазарот на трудот</p> <p>Индекс на логистички перформанси на Светска банка</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Индекс на продуктивност на трудот (2022): 100 2. Учество во работната сила на жени: 44,3 процент (2022) мажи 66,3 процент (2022)²³ 3. ИЛР Резултат: 3,1 (2022)

23 https://www.stat.gov.mk/pdf/2023/2.1.23.05_mk.pdf

РПЗ Цел 2.1: <i>Зголемување на пристап до пазарот</i>		
Оваа цел се надоврзува на претходните цели на РПЗ поврзани со подобрена поврзаност и пристап до пазари, и на зголемена конкурентност на приватниот сектор, нагласувајќи ја поврзаноста помеѓу подобрената пазарна интеграција и пристапот до финансиски услуги, и конкурентноста на ниво на фирма.		
Индикатори за цели од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
<p>Индикатор 2.1.1: Индекс на пристапност на пазарот долж Коридорот VIII (делница Ранковце – Крива Паланка) Појдовна вредност [2024]: 138.5 Цел [2028]: 265.6 Извор: Анкета на Р149955</p>	<p>ДИН 2.1.1: Обем на товар долж Коридорот VIII (делница Ранковце – Крива Паланка) Појдовна вредност [2024]: 43.8 тони Цел [2026]: 45 тони Извор: Царинска база на податоци</p>	<p>Тековно финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> Надградба и развој на патишта [P149955] Проект за поврзување на локалните патишта [P170267] Проект за олеснување на регионалната трговија и транспорт [P162043] Проект за модернизација на земјоделството [P168014] <p>Тековно финансирање од МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> Македонски Телеком [#8972] Јужно-централни инвестиции (регионално) [#46554] Малопродажба на храна во ЈИЕ [Шварц; #46855] <p>Гаранции на МАГИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> НЛБ Капитална оптимизација [ИД на проектот: 14537] ПроКредит Капитална оптимизација [ИД на проектот: 14781] <p>Во припрема за финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> Развој на приватниот сектор и пристап до финансии [ФГ25] Проект за поврзување на локалните патишта, ДФ [P170267; ФГ24] Проект за надградба и развој на патишта, ДФ [P149955; ФГ24] Земјоделство [ФГ27] Втора фаза за олеснување на регионалната трговија и транспорт [P168014; ФГ25] <p>Во припрема за финансирање од МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> Модерна комерцијална и индустриска инфраструктура (на пр., малопродажба, логистика итн.) Потенцијални инвестиции во извозно ориентирано производство (на пр. автоделови, електрични возила) и услуги (на пр. прехранбена/непрехранбена малопродажба) WB Agri RSF (со Европскиот фонд за одржлив развој [EFSD+]) Потенцијални кредитни линии за ММСП преку банки, НБФИ и регионални платформи Регионална климатска програма FIG (со ЕУ) <p>Тековни СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> Проект за советодавни услуги за олеснување на трговијата во Западен Балкан Фаза II [P179241] Иницијатива на поддршка на Западен Балкан за заеднички регионален пазар [P178854] Регионални дознаки и системи за плаќања [P180514] Регионална финансиска стабилност [P179998] СУА за регионален секторски раст [P500581] <p>Тековни СУА на МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> Фаза II на проектот за решавање на долг на Западен Балкан [#603482] Проект за вредносен ланец во производството на Западен Балкан [604496] Еко индустриски паркови (WBIF) [#607033] Национален едношалтерски систем [#601677] <p>Во припрема за финансирање на СУА на МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> Финансирање врз основа на средства и враќање на долгот во Западен Балкан [#608243] Патоказ за одржлив екосистем за е-мобилност во регионот на Западен Балкан [#608123] Зајакнување на услугите за логистика и складирање во ЕУР [#608377] <p>Во припрема за финансирање на СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> СЕМ Раст и конкурентност на приватниот сектор
<p>Индикатор 2.1.2: Просечно време на товарен транспорт на коридорот Скопје Белград (часови) Појдовна вредност [2024]: 7 Цел [2028]: 6 Извор: Анкета на Р162043</p>	<p>ДИН 2.1.2: Трошоци за извоз по пратка во Северна Македонија (износ во УСД) Појдовна вредност [2024]: 148 Цел [2026]: 130 Извор: Анкета на Р162043</p>	
<p>Индикатор 2.1.3: Процент на земјоделски производи што се продаваат во согласност со стандардите за квалитет Појдовна вредност [2024]: 40 Цел [2028]: 75 Извор: Земјоделска база на податоци</p>	<p>ДИН 2.1.3: Земјоделци кои применуваат подобрена земјоделска технологија (Корпоративни резултати индикатори, број); од кои жени Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2026]: 350; од кои жени 50 Извор: МЗШВС</p>	
<p>Индикатор 2.1.4: Дополнителни приватни инвестиции олеснети од советодавните услуги на МФК (УСД) Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2028]: 15 милиони Извор: Западен Балкан Анализа на ланци на вредност во производство</p>	<p>ДИН 2.1.4: Донесување на современ Закон за несолвентност со советодавна и техничка поддршка на МФК Појдовна вредност [2024]: нема Цел [2026]: има Извор: Проект за регионална несолвентност и решавање долг</p>	

РПЗ Цел 2.2: Зајакнување на темелни вештини		
Оваа цел е продолжение на целта од претходната РПЗ за подобрување на квалитетот и релевантноста на образованието. Се надоврзува на достигнувањата поддржани под РПЗ ФГ19-ФГ23 и го продолжува ангажманот за спроведување на реформите со фокус на темелните вештини.		
Индикатори за цели од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
<p>Индикатор 2.2.1: Национални стапки за упис во предучилишна возраст за деца од 3 до 6 години (процент)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 43.77 Цел [2028]: 50 Извор: База на податоци за рано детско образование и грижа</p>	<p>ДИН 2.2.1: Удел на предучилишни установи со подобрен квалитет на процесот мерено со алатката за оценување на квалитетот (Процент)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 2.71 Цел [2026]: 3 Извор: Р162246</p>	<p>Тековно финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за подобрување на социјалните услуги [Р162246] • Проект за подобрување на основното образование [Р171973] <p>Во припрема за финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за подобрување на социјалните услуги 2 [Р180350; ФГ24] • Проектна рамка за инвестирање во човечки развој со индикатори поврзани со развојот (ФГ26)
<p>Индикатор 2.2.2: Стапки за упис за деца од предучилишна возраст од 3 до 6 години кои припаѓаат на семејства кои се корисници на социјалната парична помош (процент).</p> <p>Појдовна вредност (2023): 8.3 Цел (2028): 20 Извор: База на податоци за рано детско образование и грижа</p>	<p>ДИН 2.2.2: Процент на Планови за подобрување на училиштата кои користат податоци за успешноста и алатки за следење за подобрување на учењето на учениците (процент)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 0 Цел [2026]: 60 Извор: Р171973 и Министерство за образование</p>	<p>Тековни СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Промовирање на работни места и економија на грижа во Западен Балкан [Р180684] • Втора фаза од Евопа 2020, ПФ, Поддршка за ефективна реинтеграција на повратниците [Р172194] • Родови проценки на земјите на Западен Балкан [Р179260] • Преглед на јавните финансии на Северна Македонија: Обезбедување стабилност и зајакнување на отпорноста [Р179795]
<p>Индикатор 2.2.3: Процент на училници со подобрена средина за учење во основни училишта како резултат на проектните интервенции (процент)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 13.2 Цел [2028]: 30 Извор: Р171973 и Министерство за образование</p>		<p>Во припрема за финансирање СУА од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Унапредување на образовните системи во Западен Балкан • Миграција • Привлекување луѓе на работа: Подобрување на стимулации и услуги за вработување
<p>Индикатор 2.2.4: Процент на училници со подобрен квалитет на наставните практики мерено со алатката за набљудување на наставниците за време на час</p> <p>Појдовна вредност: [2023]: Спроведено набљудување во училница; појдовната вредноста е 3.14 на скалата 1-5 Цел [2028]: 40% од училниците се подобрени како што е мерено со последователни проценки на репрезентативен примерок од училиштата Извор: Р171973 и Министерство за образование</p>		

Исход на високо ниво 3 (ИВН 3) – Зголемена климатска отпорност		
Овој ИВН се усогласува со областа за фокусирање 3 од претходниот РПЗ ФГ19-ФГ23 (Одржлив раст: Подобрување на одржливоста и градење отпорност на шокови). Прилагоден е кон повисока отпорност на климата, врз основа на наодите на СДЗ.		
Индикатори за исходи на високо ниво	Извор на податоци	Сегашна вредност
1. <i>Интензитет на CO₂</i>	1. ФИРОМакедонија– Земји и региони- Агенција за меѓународна енергетика	1. 56 кгр/2015 УСД (2020)
2. <i>Индекс на загадување на воздухот</i>	2. https://www.iqair.com/world-most-polluted-countries	2. 25,6 (2022)

РПЗ Цел 3.1: Одржлива транзиција кон позелени извори на енергија		
Ова е продолжение на претходниот цел од РПЗ за забрзување на транзицијата кон поодржлив енергетски микс.		
Индикатори за цели од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
<p>Индикатор 3.1.1: Проектирани доживотни заштеди на енергија од инвестиции за енергетска ефикасност во јавниот сектор (Мегацули; СС)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: 0 Цел [2028]: 2,454,434,000 Извор: Анкета за енергетика на Р149990</p>	<p>ДИН 3.1.1: Востановување и оперализација на Фонд за енергетска ефикасност (ФЕЕ)</p> <p>Појдовна вредност [2023]: Нема ФЕЕ Цел [2026]: ФЕЕ е основан и операционализиран. Извор: РБСМ</p>	<p>Тековно финансирање од МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за енергетска ефикасност во јавниот сектор на Северна Македонија [P149990] • Во припрема за финансирање од МБОР: • ЗРП за одржливост и отпорност [P180587; ФГ24] • Енергетска транзиција (ФГ25) • Позелен еколошки раст (ФГ25) • Во припрема за финансирање од МФК: • Инвестиции во обновливи извори на енергија (соларна и ветер; батериска акумулација) • Комерцијална инфраструктура (малопродажба, логистика, итн) • Зелени финансии
<p>Индикатор 3.1.2: Комбинирана моќност на соларни покриви (во MW) (СС)</p> <p>Појдовна вредност [2022]: 11.9 Цел [2028]: 35 Извор: универзален добавувач</p>	<p>ДИН 3.1.2: Извештај на Банката за изложеност на климатски ризици</p> <p>Појдовна вредност [2024]: Но Цел [2026]: Да Извор: НБРСМ</p>	<p>Тековни СУА на МБОР:</p> <ul style="list-style-type: none"> • СУА за интегрирање на климатските промени во фискалната политика [P179264] • Извештај за климата и развојот во земјите од Западен Балкан [P179205] • Одговор на енергетската криза на Западен Балкан [P197826] • Поддршка на Западен Балкан за Климатска акција за севкупната економија [P180450]
<p>Индикатор 3.1.3: Дополнителен капацитет за обновлива енергија олеснет преку инвестиции, ЈПП или советодавна поддршка (во MW)</p> <p>Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2028]: 50-150 MW Извор: Инвестиции од МФК во обновливи извори на енергија (соларна, ветерна, складирање енергија во батерии)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Подкомпонента токму на време -Грант за Западен Балкан за поддршка на зелено закрепнување [P178440] • Западен Балкан: Анализа на управување со квалитетот на воздухот за одбрани воздушни простори на Западен Балкан [P178090] <p>Тековна СУА на МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Советодавни услуги за ЈПП, EIP во Гевгелија [#507612] <p>Во припрема за финансирање СУА од МФК:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Екон индустриски паркови (WBIF) [#607033] • Патоказ за одржливи екосистеми на Е-мобилност во регионот на Западен Балкан [#608123]
<p>Индикатор 3.1.4. Број на комерцијални објекти со зелен сертификат во Северна Македонија</p> <p>Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2029]: Најмалку 1 извор: Инвестиции од МФК во малопродажба (Шварц; #46855) и (идна) комерцијална инфраструктура</p>		<p>Гаранции на МАГИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за оптимизација на капиталот на НЛБ [ИД на проектот:14537] • Проект за оптимизација на капиталот на ПроКредит [ИД на проектот: 14781]

РПЗ Цел 3.2: Проширување на климатски отпорна инфраструктура		
Ова е нова цел што се однесува на потребата за климатска отпорна инфраструктура со посебен фокус на поврзаноста на општинско ниво.		
Индикатори за цели од РПЗ	Индикатори на дополнителен напредок	Програма на ГСБ
Индикатор 3.2.1: Санирани патишта (километри) Појдовна вредност [2023]: 57.64 Цел [2028]: 450 Извор: Министерство за транспорт и комуникации	ДИН 3.2.1: Изработка на водич за климатски отпорно проектирање на локални и патишта со мал обем на сообраќај (има/нема) Појдовна вредност [2023]: нема Цел [2024]: има Извор: P170267	Тековно финансирање од МБОР: <ul style="list-style-type: none"> • Надградба и развој на патишта [P149955] • Проект за поврзување на локалните патишта [P170267] • Проект за енергетска ефикасност во јавниот сектор [P149990] Во припрема за финансирање од МБОР:
Индикатор 3.2.2. Општини кои применуваат климатски активности за општински услуги и сродни фактори за ублажување на климатските промени и подобрување на отпорноста на екстремните временски настани во потврдени општински планови во годишни или повеќегодишни буџетски документи (процент) Појдовна вредност [2024]: 0 Цел [2029]: 25 процент Извор: P174897	ДИН 3.2.2: Општини кои користат едноставно управување со средствата (процент) Појдовна вредност [2023]: 0 Цел [2024]: 65 Извор: P170267	<ul style="list-style-type: none"> • Проект за одржлив развој на општините [P174897; ФГ24] • Надградба и развој на патишта, ДФ [P149955; ФГ24] • Проект за поврзување на локалните патишта, ДФ [P170267; ФГ24] Тековни СУА на МБОР: <ul style="list-style-type: none"> • Извештај за климата и развојот во земјите од Западен Балкан [P179205] • Приоритети за градови подготвени за климатски промени во избрани земји од Западен Балкан [P177921]
	ДИН 3.2.3: Изработка на водич/прирачник за оценка на проекти кои овозможуваат зелени, климатски паметни и отпорни општински инвестиции (има/нема) Појдовна вредност [2024]: нема Цел [2026]: има Извор: P174897	<ul style="list-style-type: none"> • Поддршка на климатски акции за севкупната економија за Западен Балкан [P180450] • Зазеленување на земјоделството на Западен Балкан [P180312] Во припрема за финансирање СУА од МБОР: <ul style="list-style-type: none"> • Инвестициски план за намалување загуби на вода • Управување со ризик од катастрофи • Дигитализација на МЕРСО и изработка на BESS (батериски енергетски складишни системи)

G	Индикатори во врска со род
CC	Индикатори во врска со климатски промени

